

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΑ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

ΑΡΙΘ. 17

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Φιλήμων. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριωδίου. — Μητροπ. Γόρτυνος Θεοφίλου, Ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα ἑνὸς πνευματικοῦ. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ ... ἀπορίες. — Ἐπισκόπου Ριζούτας Μακαρίου, Ἀνέκδοτες σελίδες ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ π. Χρυσ. Παπασαραντόπουλου. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἐνα χρόνο μετὰ... — Ἀρχιμ. Ἀθηναγόρα Καραμαντζάνη, Τὸ μυστήριον τῆς πνευματικῆς πατρότητος. — Ἀρχιμ. Μακ. Φιλοθέου, Δωρεᾶν ἐλάθετε, δωρεᾶν δότε. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ Ζ' Κατήχησις πρὸς φωτισμένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. — Ἐπὶ κ. κ. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις — Γεγονότα — Ἐκδόσεις.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶ 1 — Τηλέφ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179.
112 51 Ἀθήναι.

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΦΙΛΗΜΩΝ

Τὴν 22α Νοεμβρίου Ἀναπολὴ καὶ Δύσις ἐσορᾶζουσιν τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Φιλήμονος: Στὴν ἐπιστολή, πὸν ἐστάλη σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, μνημονεύονται ὁ Φιλήμων, ἡ σύζυγός του Ἀφρία καὶ ὁ —πιθανότατα υἱὸς τους— Ἀρχιππος. Οἱ τρεῖς ὡς «ἀγαπητοί», «συνεργοὶ» καὶ «συστατιῶτα» τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, εἶχαν μεταβάλει τὸ εὐποροσπίτι τους σὲς Κολοσσῆς εἰς «κατ' οἶκον ἐκκλησίαν», σὲ τόπο λατρευτικῶν συνάξεων, σὲ διακονικὸ κέντρο ἀκτινοβολίας τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐξαίρει τὴν «ἀγάπην καὶ πίστιν» του «πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους», τῶν ὁποίων «τὰ σπλάγγνα... ἀναπέπναια» (Φιλήμ. στ. 1-7). Κατὰ τὴν παράδοσι ὁ ἅγιος Φιλήμων ἔργιζε ἀργότερα ἐπίσκοπος τῶν Κολοσσῶν καὶ ἐκεῖ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατο μαζί με τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του, τῶν ὁποίων ἡ ἱερὰ μνήμη συνεορτάζεται τὴν ἰδίᾳ ἡμέρᾳ.

Ἀφορμὴ, γὰρ γὰρ γραφῆ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀπ. Παύλου πρὸς τὸν Φιλήμονα, ἦταν τὸ ὅτι ὁ δοῦλος τοῦ Φιλήμονος Ὀνήσιμος, πὸν εἶχε δραπετεύσει καὶ εἶχε προσκολληθῆ στὸν φυλακισμένον στὴ Ρώμῃ Ἀπ. Παῦλο, ἐπέστρεφε μετανοημένος στὸν φιλάνθρωπο κύριό του. Μαζί του ἔφερε τὴ συστατικὴ «πρὸς Φιλήμονα» ἐπιστολή, στὴν ὁποία διατυπώνεται ἡ παράκλησις γὰρ δεχθῆ ὁ Φιλήμων τὸν Ὀνήσιμο ὄχι μόνον χωρὶς κωρώσεις γὰρ τὴν ἀπόδρασι, ἀλλὰ καὶ «ὡς δούλον, ἀλλ' ὑπὲρ δούλον ἀδελφὸν ἀγαπητὸν» (στ. 16).

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ, παρὰ τὸν ἰδιωτικὸ τῆς χαρακτῆρα, ἔχει μεγάλην σημασία, διότι μέσα σ' αὐτὴν ὁ Ἀπ. Παῦλος με ψυχολογικὴ διείσδυσι καὶ με κάποιο λεπτὸ χιούμορ ὁμιλεῖ ὡς φίλος πρὸς τὸν φίλο καὶ ἐν Χριστῶ ἀδελφὸ Φιλήμονα. Πρόκειται γὰρ σημαντικώτατο γραπτὸ ἀποστολικὸ κείμενο, πὸν ἀποκαλύπτει τὸν τρόπο, με τὸν ὁποῖο ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία καταπολέμησε τὸν θεσμὸ τῆς δουλείας. Ἡ ἐξάλειψις τοῦ σιγήματος αὐτοῦ ἐπιδιώχθηκε ὄχι με τὴν ἐξωθεν θιαία ἀνατροπὴ τῶν κοινωνικῶν δομῶν, ἀλλὰ με τὴν «κλασσικὴν» ὑποτίπωσιν ἑνὸς χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ προγράμματος συνδυάζοντος τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος μετὰ τῆς ἐν Χριστῶ ἀναγεννήσεως τῶν ἀτόμων» (Παν. Ἰ. Μπρατσιώτης).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ Ι. ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

Β' ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ Γ' ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

11. «ΑΚΕΡΑΙΟΙ ὩΣ ΑΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ»

«Πάλιν ἐξαπέσειλε τὴν περιστερὰν, καὶ οὐ προσέθειο τοῦ ἐπιστρέφαι πρὸς αὐτὸν ἔτι».
(Γέν. η' 12)

Εἶχε τελειώσει ὁ κατακλυσμός. Τὰ νερὰ ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Καὶ ἡ Κιβωτός «ἐκάθισεν... ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ἀραράτ». Ὁ Νῶε θέλει νὰ θεβαιωθῆ ἔὰν ἐκόπασε τὸ ὕδωρ. Καὶ ἀποστέλλει πρῶτον τὸν κόρακα — πού δὲν ἐπέστρεψε ἐἰς τὴν Κιβωτόν, ἀφοῦ εὔρεν ἀφθονίαν πτωμάτων καὶ διαλελυμένων σαρκῶν πρὸς διατροφὴν του· καὶ δευτέρον τὴν περιστερὰν, ἡ ὁποία ἐπέστρεψε τὴν πρώτην φοράν ἀπρακτος, διότι δὲν ὑπῆρχε τόπος νὰ σταθῆ· τὴν δευτέραν φοράν ἔφερε μικρὸν κλάδον ἐλαίας εἰς τὸ ράμφος τῆς, σημεῖον ὅτι ἡ ὑποχώρησις τῶν ὑδάτων ἦτο σημαντικὴ· καὶ τὴν τρίτην φοράν δὲν ξαναγύρισεν· «οὐ προσέθετο τοῦ ἐπιστρέφαι πρὸς αὐτὸν ἔτι».

Εἶναι διδακτικαὶ αἱ μετακλυσμικαὶ αὐταὶ λεπτομέρειαι. Καὶ τὰ μηνύματά των πολὺ ἐνδιαφέροντα. Κυρίως τὰ μηνύματα τῆς περιστερᾶς.

1. Ἡ πρώτη ἐνημερωτικὴ διὰ τὸν Νῶε ἔνδειξις ἦτο ὁ κλαδίσκος τῆς ἐλαίας πού ἔφερεν ἡ περιστερὰ. Ἐκδηλον σημεῖον λήξεως τοῦ κατακλυσμοῦ. Καὶ μήνυμα εἰρήνης πρὸς τὸν κόσμον. Καὶ ἐλπίδα ὅτι μία νέα τάξις πραγμάτων ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ κατακλυσμοῦ. Ὁ παλαιὸς κόσμος εἶχε ταφῆ μέσα τ' αὐτά. Καὶ νέος κόσμος θὰ γεννηθῆ. Ἐτάφησαν ἄρα γε καὶ ὅλες οἱ πονηρίαι καὶ ἀσχημίαι καὶ ἡ ἠθικὴ ρύπανσις τοῦ παλαιοῦ κόσμου;

Καὶ ὁ νέος κόσμος, μετὰ τὸν Νῶε, θὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἀμαρτωλὴν κληρονομίαν;...

Ἴδου ἓνα κρίσιμον ἐρώτημα πού πρέπει νὰ ἀπασχολῆ τὴν νέαν γενεάν, τὰ παιδιὰ μας. Θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ ἔχουν τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν νὰ ξεπεράσουν ὅ,τι κακὸν προηγούμενον βαρύνει τοὺς παλαιότερους· καὶ νὰ ἀποτελέσουν, οἱ νεώτεροι, μίαν νέαν φυτεῖαν, καθαρὰν, «ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλ' ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα» (Α' Πέτρ. α' 23). Τὸ εὐχόμεθα.

2. Πῶς ὁμως θὰ γίνῃ αὐτό;

Βραδύτερον, εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἰορδάνην, θὰ ἐμφανισθῆ πάλιν ἡ περιστερὰ — τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἶδει περιστερᾶς— καὶ θὰ φέρῃ νέον χαρμόσυνον μήνυμα εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι πάλιν μήνυμα εἰρήνης. Τῆς εἰρηνευσεῶς μας μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Τοῦ γὰρ Γεννήτορος ἡ φωνὴ προσεμαρτύρει»: «Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠδόκησα» (Ματθ. γ' 17).

Ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ Πατὴρ μαρτυρεῖ τὴν αὐτότητα καὶ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς Τοῦ υἱοῦ («οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός»). Καὶ θεβαιώνει συγχρόνως ὅτι Αὐτός εἶναι ὁ μόνος σωτὴρ τοῦ κόσμου, «ἐν ᾧ ἠδόκησεν» ὁ Θεὸς νὰ λυτρώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἐνοχίαν τῆς ἀμαρτίας καὶ τὰ ὀλέθρια «ὀφύγια (τὰς συνεπείας) τῆς ἀμαρτίας», τὸν θάνατον καὶ ὅλα τὰ δεινὰ (Ρωμ. ζ' 23).

Αὐτὸν τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ σωτῆρα εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ ὁ κόσμος. Αὐτὸν πρέπει νὰ ἀποδεχθῆ καὶ νὰ ἀκούσῃ» («αὐτοῦ ἀκούετε», Ματθ. ιζ' 5) ἢ νέα γενεά.

Παρ' ὅλα τὰ λάθη καὶ τὰς ἐλλείψεις τῶν παλαιότερων, πρέπει νὰ τοὺς ἀναγνωρίσωμεν ὡς «εὐλαβεστέρους» — ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Ἅπ. Παῦλος (Πράξ. ιζ' 22 «δαισιδαίμονεστέροις ὑμᾶς θεωρῶ»). Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑστερήσουν. καὶ οἱ νεώτεροι εἰς εὐσέβειαν, καὶ δὴ τὴν πατρῶαν ὀρθόδοξον θεοσέβειαν. Θὰ τοὺς ἠθέλομεν μάλιστα «περισσότερως ζηλωτὰς ὑπάρχοντας τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. κβ' 3). Ἀφοῦ εἰς τόσα ἄλλα ὑπερτερεῖ ἡ ἐποχὴ μας (ἐπιστημοσύνην, πολιτισμόν, ὑλικὰ μέσα), εἶναι εὐλογος ἡ προσδοκία νὰ ὑπάρῃ κατ' αὐτὴν καὶ προϊοῦσα αὔξησις τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῆς εὐσεβείας. Εὐτυχῶς τὰ σημεῖα εἶναι εὐόαινα. Ἡ νεολαία εἰς πολλὰς χώρας — μάλιστα ὀρθόδοξους — καὶ παρ' ἡμῶν ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Κιβωτὸν τῆς πίστεως καὶ τῆς σωτηρίας.

3. Ἐπὶ πλέον, ἡ περιστερὰ εἶναι καὶ ἔμβλημα τῆς (ἠθικῆς) καθαρότητος. Ἴπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔνοιαν ὁ

Χριστός παραγγέλλει «γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περὶ στέραι» (Ματθ. ι' 16). Ἀκέραιος (ἐκ τοῦ α καὶ κεράννυμι) σημαίνει ἄφογος, ἄθθος, ἄμικτος κακίας καὶ πονηρίας, καθαρὸς ἀπὸ ρύπου). Ἄς μὴ λησμονῆται δὲ ὅτι ἡ ἠθικὴ καθαρότης εἶναι τὸ κατάλληλον ἔδαφος διὰ τὴν ἀνοσίση ἢ πίστις. Καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ εὐσέβεια προάγει καὶ ἐδραιώνει τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἐν γένει κατὰ Χριστὸν ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν πάντες —καὶ θεθαίως ἢ νεότης— νὰ διατηρούμεθα «καθαροὶ τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ε' 8), διὰ νὰ εἴμεθα ἄξιοι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ νὰ συνειδητοποιοῦμεν ὅτι τὴν λήξιν τοῦ κατακλυσμοῦ συνοδεύει τὸ μῆνυμα τῆς λύσεως τῶν ἁμαρτημάτων μας διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου, τῆς ὁποίας ταμειοῦχος εἶναι ἡ Κιβωτὸς τῆς Ἐκκλησίας.

12. ΦΡΟΝΙΜΟΙ ΚΑΙ ΑΦΡΟΝΕΣ

«Μυκτηρίζει πολίτας ἐνδεῆς φρενῶν, ἀνὴρ δὲ φρόνιμος ἠσυχίαν ἄγει» (Παροιμ. ια' 12).

Μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις κλείνει τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα ἐκ τῶν «Παροιμιῶν» τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος. Εἰς δύο ἀντιστοιχοῦς εἰκόνας ἀντιπαράβλλονται δύο τύποι ἀνθρώπων. Ὁ ἓνας χαρακτηρίζεται ὡς μυκτηριστής. Καὶ «μυκτηρίζει πολίτας» σχολιάζει καὶ ἐπικρίνει τοὺς ἄλλους· εἰρωνεύεται τοὺς ἀντιφρονούντας· καὶ ἀποδοκιμάζει μὲ ἠχηρὸν «μυκτηρισμὸν» (χαρακτηριστικὸν ξέσπασμα τῶν μυκτηρῶν, δηλ. τῶν ρωθῶντων του) ὅσους θεωρεῖ ὅτι ἀστοχοῦν στὰ φρονήματα, τὰς ιδέας των καὶ τὰς πράξεις των. Ὁ ἄλλος εἶναι φρόνιμος καὶ «ἡσυχία ἄγει». Εἶναι συνετὸς καὶ μετρημένος εἰς τὰς κινήσεις καὶ τὰς δραστηριότητάς του· καὶ σταθερὸς εἰς τὰς ἀρχάς του.

1. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς «Γενέσεως» (τῆς Π. Διαθήκης), ἡ παρουσίασις τοῦ σκηνικοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ Νῶε κατακλυσμοῦ δείχνει ἀφ' ἑνὸς τοὺς φρονίμους καὶ συνετοὺς —τὴν οἰκογένειαν τοῦ Νῶε— ποὺ εἰργάζοντο σταθερῶς, κατασκευάζοντες τὴν Κιβωτὸν, χωρὶς κανένα νὰ ἐνοχλοῦν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοὺς «μυκτηρίζοντας» αὐτοὺς καὶ ἀπορρίπτοντας ὡς ἀχρείαστον δῆθεν τὴν πρόνοιάν των νὰ ἀσφαλισθοῦν ἐκ τοῦ ἐπερχομένου κατακλυσμοῦ, τὸν ὅποιον αὐτοὶ —οἱ ἔξυπνοι!— ἐθεωροῦσαν μῦθον. Καὶ ἀπεδείχθησαν «ἐνδεῆς φρενῶν», ἄμυαλοι, ἀσύνητοι, ἐξολοθρευθέντες ἀπὸ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπρονοησίαν των καὶ τὴν ἐπίμονον ἀμετανοησίαν των καὶ ἠθικὴν πώρωσιν καὶ ἐξαχρείωσίν των.

Τοὺς ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ εὐκαιρία νὰ λά-

βουν τὸ μῆνυμα ὅτι «ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας» (Ἐφ. ε' 6), καὶ αὐτοὶ ἀδιαφόρησαν. Καὶ ἐπὶ πλέον «μυκτηρίζον» τοὺς θεοσεβεῖς κατασκευαστὰς τῆς Κιβωτοῦ (πρὸς Α' Πέτρ. γ' 20).

Πῶς νὰ μὴ εἶπη διὰ τοὺς ὁμοίους των κάθε ἐποχῆς ὁ θεόπνευστος Σολομῶν ὅτι εἶναι «ἐνδεεῖς φρενῶν»;

Καὶ ὁ μὲν κατακλυσιμὸς ἐκεῖνος εἶναι ἀνεπανάληπτος, εἶπεν ὁ Θεὸς (Γεν. η' 21). Ὑπὸ ἄλλας μορφὰς ὅμως ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις. Γίνονται πολλὰς «βιβλικὲς καταστροφές» ἀπὸ θεομηνίας, πολέμους κ.ἄ. συμφορές. Δι' ὧν δὲ αὐτῶν τὸ μῆνυμα τοῦ Θεοῦ εἶναι συναφές. Ἰσχύει ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ «ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντως ὡσαύτως ἀπολεισθε» (Λουκ. ιγ' 3). Καὶ θὰ εἶναι ὄντως «ἐνδεεῖς φρενῶν», ἄσοφοι ὀπισθόδρομοι καὶ ἀνῶριμοι καὶ ἐπιπόλοιοι, ὅσοι δὲν κατανοοῦν καὶ δὲν ἀποδέχονται αὐτὸ τὸ μῆνυμα κυριευμένοι «ὑπὸ μερμυγῶν καὶ πλοῦτου [ὡς οἱ φορεῖς τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων] καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου» [οἱ νέοι καὶ οἱ ἐπιρρεπεῖς εἰς τὰς «γεωτερικὰς ἐπιθυμίας»] (Λουκ. η' 14, Β' Τιμ. β' 22).

2. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλου εἴδους κατακλυσμαῖα καταστάσεις, ἐμφανιζόμενα εἰς τὸν πνευματικὸν χῶρον. Χείμαρροι καὶ ρεύματα ἀθεϊστικά, ἀντιχριστιανικά, ἀντικλησιαστικά διατρέχουν καὶ ἀναστατώνουν τὴν κοινωνίαν. Αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαὶ «μυκτηρίζονται». Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὡς ἡ μόνη ἐλπίς τοῦ κόσμου ἀγνοεῖται. Τὰ νῆατα ἀναζητοῦν ἄλλους «μεσσίας» καὶ παρασύρονται ἀπὸ ρεύματα καὶ ἰδεολογίες μάταιες καὶ εἰδωλα ψευδῆ, διὰ νὰ ἀπογοητευθοῦν αὔριον καὶ νὰ προσγειωθοῦν ἀνωμάλως, μὲ τὴν διάφευσιν τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν προσδοκιῶν των. Ἡ ὅλη κοινωνία αισθάνεται τὴν ὀρμὴν καὶ τὰς βιαιότητας αὐτοῦ τοῦ κατακλυσμοῦ νὰ ἐκθεμελιώσῃ τὰ πάντα (θεσμούς, πνευματικὰς ἀξίες, ἠθικὰς ἀρχάς, πρόσωπα κύρους καὶ περιωπῆς, καὶ πράγματα καὶ μνημεῖα — σύμβολα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ). Ὅλα καὶ ὅλοι ἰσοπεδῶνται. Καὶ οἱ «ἐνδεεῖς φρενῶν» —καὶ φρένων— βιαιοπραγοῦν καὶ ἀσχημονοῦν. Θρίαμβος τοῦ διαδόλου, τῆς κακίας, τῆς θρασυτήτος καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν συνειδήσεων.

Ἐν μέσῳ ὧν αὐτῶν «ἀνὴρ φρόνιμος ἡσυχία ἄγει». Δὲν ἀδιαφορεῖ ὁ «φρόνιμος» ἄνθρωπος. Δὲν ζητεῖ τὴν ἠσυχίαν του. Ἀλλ' ἔχει αὐτοσυγκράτησιν. Συγκρατεῖ τὴν γλῶσσαν, τὰ νεῦρα, τὸν ἑαυτὸν του ἐν γένει. Καὶ ἀντιμετωπίζει τὰ πράγματα μὲ εἰρηνικοὺς τρόπους καὶ διαλλακτικότητα.

Σπουδαῖον μάθημα, διὰ τοὺς νέους ἰδίως. Νὰ μὴ εἶναι ἄνθρωποι τῶν ἄκρων. Νὰ μὴ λησμονοῦν ὅτι «εὐρίπιστον ἢ νεότης καὶ εὐδολισθον» (Χρυσοστ.). Εὐκο-

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ *

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

Παράδειγμα. Ὑπάρχει θεωρία πὺν διδάσκει, πὺν δέχεται καὶ διακηρύττει, πὺς τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο, ἢ φτώχεια, ὁ πλοῦτος, διαμορφώνουν καὶ τὸ πνευματικὸ του, καὶ τὸ ἠθικὸ του. Ἡ ἐπιστήμη ἢ χριστιανικὴ δέχεται τὸ ἀντίθετο. Πὺς τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο παίζει ρόλο στὴν διαμόρφωση καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν ἀρετὴ, γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, γιὰ τὴν γενικὴ προαγωγή του. Ἀπὸ τὸ ἐπίπεδό του τὸ ἠθικὸ θὰ ἐξαρτηθοῦν τὰ πάντα. Καὶ ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς του ἀκόμα καὶ ἡ καλὴ ἢ κακὴ διαχείριση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὴ μὲ βάση τὰ ὑλικά, τὸ ἐπίπεδό του τὸ οἰκονομικὸ. Μοῦ ἔγινε κάποτε μιὰ «ἐπίθεση» ἀπὸ κάποιον «διαβασμένον» πολὺ καὶ «ἐπιστήμονα» στίς ιδέες του γιὰ τὴν ζωὴ καὶ γιὰ τὴν «ἀγωγή» τοῦ πολίτη γενικά. Καὶ μάλιστα εἶχε καὶ δικὴ του θεωρία καὶ ἐπιστήμη γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον καὶ γιὰ τὴν ὅλη χριστιανικὴ κοσμοθεωρία.

—Ὅταν τὸ ὑλικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο, Δέσποτα, εἶναι χαμηλό, δὲν μπορεῖ καὶ τὸ ἠθικὸ του νὰ εἶναι ὑψηλό. Τὰ ὑλικά τὸν φτιάχνουν ἢ τὸν χαλᾶνε τὸν ἄνθρωπον.

—Τὸ τελευταῖο τὸ δέχομαι, μὲ μιὰ διαφορὰ βασικὴ ὅμως. Ὅτι τὸν φτιάχνουν ἢ τὸν χαλᾶνε τὰ ὑλικά, ἀνάλογα καὶ μὲ τὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ ἐπίπεδό του. Ἡ πείρα μᾶς τὸ διδάσκει αὐτό. Δεδομένου δὲ τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου μας, τὸ παρατηροῦμε αὐτὸ τὸ βρώμικο, τὸ ἀκάθαρτο, τὸ ψεύτικο, τὸ λαθεμένο, στὰ πῶς πλοῦσια καὶ παραγωγικὰ μέρη. Μιὰ ζωὴ δλόκληρη τὸ ζοῦμε τὸ φαινόμενο. Κακοὶ διαχειριστὲς τοῦ πλοῦτου εἶναι πάντα οἱ χαμηλοῦ ἠθικοῦ ἐπιπέδου, καὶ στίς ἀγροτικὲς περιοχὲς ἀκόμα, πὺν γνώρισμά τους εἶναι τὰ πλούτη καὶ τὰ πολλὰ ὑλικά ἀγαθὰ. Μιὰ ζωὴ δλόκληρη αὐτὸ τὸ παρατηροῦμε.

—Τὰ πλούτη δηλαδὴ, κατὰ τὴν γνώμη σας, δὲν βοηθοῦν στὴν ἠθικὴ ἀνύψωση;

—Γιατί τὸ κάνετε ἔτσι τὸ ἐρώτημα; Προτοῦ νὰ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 333 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

λα φουντώνει καὶ παρασύρεται καὶ εὔκολα πίπτει εἰς ὀλισθήματα. Καί, τὸ κυριώτερον, εἶναι ἀνάγκη νὰ διατηρῆ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν «νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν» καὶ παθῶν. Ἡ ἐγκράτεια ἐν γένει θὰ εἶναι διὰ τοὺς νέους ἀριστος σύμβουλος. Καὶ «ἄνωθεν σοφὴ» ἢ συμβουλή «ἀ ν ἡ ρ δ ἐ φ ρ ὀ ν ι μ ο ς ἡ σ υ χ ί α ν ἔ γ ε ι».

κρίνετε τὴν παρατήρησή μου, πὺν περιέχει καὶ τὸ ἄλλο σκέλος τῆς ἀλήθειας. Πὺς ὅταν οἱ πλοῦσοι εἶναι ἀνωτέρου ἐπιπέδου τότε τὰ ὑλικά εἶναι μέσο δημιουργίας τοῦ καλοῦ, καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅπως ἤδη ἀνέφερα. Τὸ ὑλικὸ μόνο του καὶ ἄσχετο μὲ τὸ ἠθικὸ καὶ τὸ πνευματικὸ, δὲν ἀνεβάζει τὸ ἐπίπεδό του. Ἀντίθετα. Δεδομένης τῆς ροπῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ κακὸ, τὰ ὑλικά τὸν διαφθείρουν κυριολεκτικά. Βέβαια καὶ ἡ φτώχεια δημιουργεῖ κατάσταση καὶ ἡ ἀδικία πὺν τοῦ γίνεται.

—Νά, ὅτι ἔρχεσθε στὴ δικὴ μου θεωρία. Ἡ φτώχεια εἶναι ὁ χειρότερος σύμβουλος καὶ ἡ ἀδικία κάνει τὸν ἄνθρωπον θηρίον.

—Ἐδῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τὰ ξεχωρίσωμε τὰ πράγματα καὶ μέχρις ἐνὸς σημείου, κάπου νὰ τὰ συσχετίσωμε. Ἄν ἐνισχύσωμε ἓναν ἄνθρωπον ὑλικά καὶ εἶναι κατωτέρου πνευματικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἠθικοῦ, δὲν τὸν κάνομε καλλίτερον. Ἀντίθετα τὸν κάνομε χειρότερον ἂν πῶς πρὶν ἢ ταυτόχρονα δὲν τὸν ἐνισχύσωμε καὶ ἠθικά. Καὶ ἔχομε πολλοὺς δυνατοὺς στὴν ζωὴ ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀδύνατους φαινομενικά, μὲ κάποια ὑποδομὴ ἠθική. Δὲν εἶναι κανόνας οὔτε οἱ ἀνωτέρου βιοτικοῦ ἐπιπέδου νὰ εἶναι οἱ καλλίτεροι, οὔτε οἱ κατώτεροι νὰ εἶναι κατώτεροι. Κανόνας μὲ τίς ἐξαιρέσεις του εἶναι, πτωχοὶ ἀνωτέρου ἐπιπέδου, νὰ μὴν εἶναι κακοὶ μὲ τὴν φτώχεια τους καὶ ἀπὸ τίς στερήσεις τίς ὑλικές, ὅπως καὶ νὰ μὴν εἶναι καλοὶ οἱ πλοῦσοι μόνο μὲ τὰ πλούτη τους καὶ μὲ τὴ δύναμή τους τὴν ὑλική;

Ἐμεῖς ὡς χριστιανοὶ τὸ δεχομαστε αὐτό, διότι ὁ Ἰησοῦς, ὁ μοναδικὸς Διδάσκαλος τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἠθικῆς, τὸ κακὸ δὲν τὸ εἶδε τόσο στὴ φτώχεια, ὅσο τὸ εἶδε στὴν ἁμαρτία. Γίναν μαθητὲς του καὶ πλοῦσοι καὶ φτωχοί, καὶ στὴν πλειονότητά τους ἀγράμματοι. Κι ἔγιναν ὅλοι καὶ καλοὶ καὶ δυνατοί, καὶ σοφοί, ὅταν πῆγαν συνειδητὰ καὶ οὐσιαστικὰ κοντὰ του κι ἔγιναν γνήσιοι μαθητὲς καὶ Ἀπόστολοί του.

—Αὐτὸ τὸ φαινόμενο, μὲ τὴν εἴσοδο αὐτοῦ πὺν τὸν λέτε Θεό, στὸν κόσμον δὲν τὸ θεωροῦμε ἐμεῖς δημιουργὸ αὐτοῦ τοῦ νέου ἰδανικοῦ κόσμου, ὅπως τὸν δραματίστηκε, (γιατί δὲν τὸν ἔφτιαξε. Ἀπλῶς τὸν δραματίστηκε) ἀλλὰ τὸν θεωροῦμε καρπὸ τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Τὸν γέννησε ἡ φτώχεια, ἡ ἀδικία καὶ τὸ κακὸ γιὰ νὰ τὰ μεταβάλῃ, πὺν ὅμως ὡς ἄνθρωπος δὲ τὰ κατάφερε.

—Τὸ λάθος σας εἶναι πὺς ἀσχολεῖσθε μ' αὐτὸν πὺν στὴν οὐσία δὲν τὸν γνωρίσατε καὶ δὲν ἤλλατε σὲ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

491. Τί ἐννοεῖ τὸ Τυπικὸ ὅταν σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις γράφει ὅτι ὁ κανὼν ψάλλεται «ἄνευ στίχου»; Δὲν προψάλλεται δηλαδὴ τῶν τροπαρίων τίποτε, οὔτε τὸ «Δόξα σοι, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι» οὔτε ἄλλο τι, καὶ γιὰ τί; (Ἑρώτηση π. Μ. Β. καὶ Γ. Γ.).

Γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ὀρθὰ ἡ τυπικὴ αὐτὴ διάταξη πρέπει νὰ ἀναφερθοῦμε στὸν ἀρχικὸ προορισμὸ τῶν κανόνων καὶ στὸ σκοπὸ τῆς ἐντάξεώς τους στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία. Θὰ ὑπομνήσουμε δηλαδὴ μερικὰ γνωστὰ πράγματα, κάπως ὁμως ἀμελημένα στὴ σημερινὴ πράξη, πού θεωροῦνται μὲν αὐτονόητα, χωρὶς ὁμως στὴν πραγματικότητα καὶ νὰ εἶναι.

Ὅπως λοιπὸν εἶναι γνωστὸ, οἱ κανόνες εἶναι συστήματα τροπαρίων, πού ἀρχικὸ καὶ κύριο προορισμὸ εἶχαν νὰ διακοσμήσουν τὴ στιχολογία τῶν ὠδῶν τοῦ Ψαλτηρίου κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ μοναχικοῦ ὄρθρου. Τὸ ἀκριβὲς παράλληλο ὡς πρὸς τὴ λειτουργικὴ χρῆση τους βρίσκεται στὰ στιχηρὰ τῶν ψαλμῶν τοῦ λυχνικοῦ, τῶν τεσσάρων δηλαδὴ ψαλμῶν τοῦ ἐσπερινοῦ (Ψαλμ. ρμ', ρμα', ρκθ' καὶ ρις') καὶ τῶν τριῶν ψαλμῶν τῶν αἰῶν (Ψαλμ. ρμη', ρμθ' καὶ ρν'), κατὰ τὸ σύστημα πού ἐπεβίωσε μέχρι σήμερα στὰ μοναστήρια καὶ ἐν μέρει καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Ψάλλονται δηλαδὴ ὅλοι οἱ στίχοι τῶν τεσσάρων ψαλμῶν τοῦ λυχνικοῦ καὶ ὅλοι οἱ στίχοι τῶν τριῶν ψαλμῶν τῶν αἰῶν στὸν ἦχο τοῦ πρώτου στιχηροῦ ἢ τῆς πρώτης ὁμάδος τῶν στιχηρῶν, πού προβλέπονται κάθε φορὰ ἀπὸ τὰ λειτουργικά μας βιβλία, καὶ στοὺς τελευταίους δέκα, ὀκτώ, ἕξι ἢ τέσσερις στίχους τους παρεμβάλλονται τὰ τροπάρια. Ἡ στιχολογία τῶν ψαλμῶν καταλείπεται πάντα μὲ τὴ «μικρὰ» λεγομένη δοξολογία, τὸ

«Δόξα Πατρὶ... καὶ νῦν...», στὴν ὁποία παρεμβαλλόταν ἐπίσης τὰ δύο τελευταῖα ἢ τὸ ἓνα τροπάριο τῶν ὁμάδων τῶν στιχηρῶν τῶν αἰῶν ἢ τῶν κεκραγαρίων, κατὰ τις ἐκάστοτε ἰσχύουσες τυπικὲς ὁδηγίες. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πρέπει νὰ φαντασθοῦμε καὶ γιὰ τὴν κάθε μιά ἀπὸ τις ἐννέα ὠδὲς τοῦ Ψαλτηρίου, μὲ μόνη τὴ διαφορὰ ὅτι τὰ τροπάρια πού προορίζονται γιὰ τὴν κάθε μιά δὲν ἔχουν ἀπόλυτη αὐτοτέλεια σὲ σχέση μὲ τὰ τροπάρια τῶν ἄλλων ὠδῶν, ὅπως τὰ τροπάρια τοῦ λυχνικοῦ καὶ τῶν αἰῶν, ἀλλὰ σχετικὴ, ἐφ' ὅσον ὅλα ἀνήκουν στὴν ἴδια ἐνιαία ποιητικὴ σύνθεση, τὸν κανόνα. Ὅπως στὸ «Κύριε, ἐκέκραξα...» καὶ στὸ «Πᾶσα πνοὴ...», ἔτσι καὶ ἐδῶ, ψάλλόταν ὅλοι οἱ στίχοι τῶν ὠδῶν — τῆς κάθε δηλαδὴ ὠδῆς χωριστὰ, καὶ στοὺς ὀκτώ, ἕξι ἢ τέσσερις τελευταίους στίχους της παρεμβαλλόταν τὰ τροπάρια τοῦ κανόνος ἢ τῶν κανόνων, πού προέβλεπε τὸ Τυπικὸ, πάντα μὲ τὸ «Δόξα... καὶ νῦν...» στὸ τέλος. Αὐτὴ ἡ τάξη, πού ὡς πρὸς τὴ φάση αὐτὴ τῆς ἐξελιξέως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀρχικὴ, ἰσχύει κατὰ θεωρίαν ὅπως βρίσκεται ἀποτυπωμένη στὸ Ὁρολόγιο καὶ στὸ παράρτημα μὲ τις ἐννέα ὠδὲς τοῦ Ψαλτηρίου. Βλέπε ἐκεῖ τις ἐνδιάμεσες διατάξεις «Εἰς στίχους η'», «Εἰς στίχους ς'», «Εἰς στίχους δ'», πού ὑπάρχουν σὲ κάθε ὠδὴ ἐκτὸς τῆς δευτέρας, γιὰ τὴν ὁποία ἴσχυε ἄλλο σύστημα στιχολογίας ἢ ἐξέπεσαν οἱ διατάξεις μετὰ τὴν ἐπικρατήσασα παράλειψη αὐτῆς καὶ τῶν ἀντιστοίχων τροπαρίων τῆς β' ὠδῆς τῶν παλαιῶν ἐννεαοδίων κανόνων.

Ὁ μεγάλος ὁμως ἀριθμὸς τῶν ὠδῶν (ἐννέα ἢ ὀκτὼ μετὰ τὴν παράλειψη τῆς β' ὠδῆς) καὶ τὸ μῆκος τους, εἰδικὰ δὲ ἡ ἕκταση τὴν ὁποία προσέλαβε ἡ ἀκολουθία μὲ τὴν προσθήκη στὶς ὠδὲς τῆς ψαλμοδίας τῶν κανόνων, προκάλεσαν διάφορες συντμήσεις καὶ μετατροπὲς ἀκόμα καὶ στὴν πράξη τῶν αὐστηροτέ-

οῦσιαστικὴ σχέση μαζί του, καὶ τὸ κυριώτερο βέβαια ὅτι δὲν βλέπετε τὴν Θεότητά του.

—Γιὰτί τότε δὲν τὸν ἔφτιαξε τὸν κόσμο.

—Αὐτὸ θὰ μπορούσαμε, ἄνθρωπέ μου, νὰ τὸ συζητήσουμε ἂν κατείχαμε καλὰ καὶ οἱ δύο τὴ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία. Γιὰτί θὰ ξέρετε πὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὸν ἄνθρωπο, τὸν καθένα χωριστὰ φτιάχνει. Καὶ οἱ ἀναγεννημένοι κοντὰ Του ἄνθρωποι, θὰ φτιάξουν καὶ τὸν κόσμο. Τὸν δεχτήκαμε τὸν Ἰησοῦ Χρι-

στὸ καὶ δὲν νοιώσαμε τὴ δύναμή Του; Γίναμε πιστοὶ μαθητὲς Του καὶ δὲν γνωρίσαμε τὴ σοφία Του;

.....

Ἐπάρχουν καὶ πολλὰ πού ἡ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἀλλάξη, νὰ τὰ ἐρευνήσει, βέβαια. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ψυχρὴ καὶ χωρὶς ἐπιστήμη λογικὴ, δὲν μπορεῖ μόνη της, χωρὶς τὴν Θεία Χάρη, νὰ φτάση καὶ στὸν Οὐρανὸ γιὰ νὰ τὸν ἐρευνήσει.

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ Π. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ριρούτας κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ (ΤΗΛΛΥΡΙΔΗ)

Ὁ ἀείμνητος γέροντας καὶ πρωτοπόρος τῆς συγχρονῆς ὀρθόδοξης ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς σὲ προχωρημένη ἡλικία ἔφθασε στὴν Ἀφρική τὸ 1960 γιὰ νὰ εὐαγγελίσει τοὺς Ἀφρικανοὺς ποὺ ἀκόμη βρισκόντουσαν στὸ σκοτάδι τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀμάθειας. Ξεκίνησε τὴν Ἱεραποστολική του πορεία μόνος — μὲ σκεπαστή καὶ βοηθὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο— γιατί πίστευε ὅτι ἦταν καιρὸς ἡ Ὁρθοδοξία νὰ γίνει γνωστὴ καὶ νὰ προσφέρει τὰ σωτήρια μηνύματά της σ' αὐ-

τοὺς ποὺ περίμεναν δύο χιλιάδες χρόνια γιὰ νὰ τὰ γνωρίσουν. Δὲν εἶχε προσωπικὲς φιλοδοξίες οὔτε καὶ ἡ παρουσία του στὴν Ἀφρική θὰ τοῦ χάριζε ὅποιο-δήποτε προσωπικὸ ὄφελος. Ἐξῆσε μέχρι τὸν θάνατό του ποὺ συνέβηκε τὸ 1972 κάτω ἀπὸ δύσκολες συνθῆκες καὶ ταλαιπωρήθηκε ἀφάνταστα λόγῳ τῆς ἀδύνατης ὑγείας του. Ὅμως δὲν ὑπέκυψε τὸ θεωροῦσε χρέος του καὶ ἱερό του καθήκον νὰ ζήσει καὶ νὰ πεθάνει γιὰ τὸν Χριστὸ κάτι ποὺ συγκινεῖ σήμερα

ρων μοναστηρίων. Οἱ στίχοι τῶν ὠδῶν περιορίσθηκαν στὸν ἀριθμὸ τῶν τροπαρίων, μὲ τὴν παράλειψη τῶν ἐνδιαμέσων πολλῶν ἢ λίγων στίχων τῆς κάθε ὠδῆς, ὅπως βλέπουμε νὰ τυπώνονται στίς ἐν χρήσει φυλλάδες τῆς στιχολογίας. Ἔτσι ψάλλονται σήμερα στίς μονῆς ποὺ τηροῦν ἀκριβέστερα τὸ Τυπικὸ. Πάντοτε δηλαδὴ προηγεῖται τῆς ψαλμωδίας κάθε τροπαρίου τῆς κάθε μιᾶς ὠδῆς ὁ ἀντίστοιχος στίχος τῆς κάθε ὠδῆς τοῦ Ψαλτηρίου, ὅπως γίνεται μὲ τὰ στιχηρὰ τοῦ λυχνικοῦ καὶ τῶν αἰνων. Στὴν πράξη βέβαια ἔγιναν καὶ ἄλλες ἀπλουστεύσεις, ὅπως ἡ προανάγνωσις τῶν στίχων τῶν ὠδῶν καὶ ἡ ὁμαδικὴ ψαλμωδία ἢ καὶ ἀνάγνωσις τῶν κανόνων, ὅπως σχεδὸν πάντοτε γίνεται στίς ἐνορίες κατὰ τὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή, ἢ καὶ ἄλλες ἀκόμα διευθετήσεις, ποὺ διευκολύνουν μὲν τὴ διεξαγωγὴ τῆς ἀκολουθίας, οὐσιαστικὰ ὅμως ζημιώνουν τὴν εὐρυθμὴ καὶ εὐτακτὴ πορεία της, ἂν μὴ καὶ ἀνατρέπουν τὸ ὅλο σύστημα τῆς στιχολογίας ὠδῶν - κανόνων κἀνοντάς το ἀγνώριστο.

Ὅταν λοιπὸν τὸ Τυπικὸ κάνει λόγο γιὰ «στίχους», δὲν ἐννοεῖ ἄλλους ἀπὸ τοὺς στίχους τῶν ὠδῶν τοῦ Ψαλτηρίου, γιὰ τὶς ὁποῖες προορίζεται ἡ κάθε μιὰ ὠδὴ τοῦ κανόνου. Δὲν τὸ προσδιορίζει ὅμως ἀκριβέστερα, γιατί τὸ θεωρεῖ ὡς αὐτονόητο, ὅπως κατὰ θεωρίαν καὶ εἶναι.

Ἐπάρχουν ὅμως περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες δὲν στιχολογοῦνται οἱ ὠδῆς τοῦ Ψαλτηρίου. Πρώτη καὶ ἀρχικὴ τέτοια περίπτωση εἶναι τὸ Πάσχα καὶ κατ' ἐπέκτασιν δόλκληρη ἢ Διακαινήσιμος Ἑβδομάδα. Τότε «σχολλάζει» τὸ Ψαλτήριον καὶ ἡ στιχολογία τῶν ὠδῶν του καὶ τὰ τροπάρια τοῦ κανόνου ψάλλονται χωρὶς τοὺς στίχους τῶν ὠδῶν, «ἄνευ στίχων». Εἶναι πάντως ἄξιο παρατηρήσεως ὅτι αὐτὸ —ἢ παράλειψη δηλαδὴ

τῶν στίχων— δὲν ἐπεκτείνεται καὶ στὰ τροπάρια τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τῶν αἰνων. Ἐκεῖ ψάλλονται οἱ δύο πρώτοι στίχοι, παραλείπονται οἱ ἐνδιάμεσοι, καὶ προψάλλονται τῶν τροπαρίων οἱ τελευταῖοι στίχοι κατὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν στιχηρῶν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ στίς ὠδῆς κάτι παρόμοιο ἀρχικὰ γινόταν καὶ αὐτὸ τὸ νόημα ἔχουν οἱ παλαιῆς διατάξεις, ποὺ βρισκονται ἐγκατεσπαρμένες στὰ παλαιὰ Τυπικά, ὅπως τὸ «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ» οὐ λέγομεν, ἀλλ' ἀρχόμεθα εὐθὺς ἀπὸ τοῦ εἰρμού» ἢ «Καὶ εὐθὺς τριώδιον, ἦχος πλ. β'». Ἐπὶ τὸ «Πρὸς σὲ ὀρθοίξω». Ἀρχόμεθα δὲ τούτου ἀπ' αὐτοῦ τοῦ εἰρμού, μὴ λέγοντες τὸ «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν». Καὶ ποιῶμεν αὐτὸ τροπάρια ἰβ' εἰς μίαν ἐκάστην ὠδὴν μετὰ τοῦ «Δόξα καὶ νῦν» κ.λπ. Ἡ τελευταία διάταξη προέρχεται ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τῆς Μονῆς τοῦ Σωτήρος Μεσσήνης, τοῦ ἔτους 1131 καὶ ἀφορᾷ στὸ τριώδιο τοῦ Κοσμά τοῦ ὄρθρου τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῆς (ὠδῆς ε', η' καὶ θ'). Ἡ πρώτη διάταξις («Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ» οὐ λέγομεν...) ἀφορᾷ σὲ πλήρη κανόνα, ποὺ ἐπομένως ἀρχίζει ἀπὸ τὴν α' ὠδῆ, καὶ συναντᾶται συχνότερα στὰ διάφορα Τυπικά στίς ἡμέρες ποὺ «σχολλάζει» τὸ Ψαλτήριον. Εἶναι, νομίζω, σαφὲς ὅτι τὶς ἡμέρες αὐτὲς παρελείποντο οἱ ἐνδιάμεσοι στίχοι τῶν ὠδῶν, ἀλλὰ ἔμεναν οἱ τελευταῖοι γιὰ τὴν ψαλμωδία τῶν τροπαρίων τῶν κανόνων, ὅπως στὸ «Κύριε, ἐκέκραξα» καὶ στὸ «Πᾶσα πνοή». Ὁ εἰρμὸς στοὺς κανόνους ἀνεπλήρωνε τὴν ψαλμωδία τῶν πρώτων στίχων. Ἡ παράλειψη ὅλων τῶν στίχων τῶν ὠδῶν καὶ ἡ ψαλμωδία τῶν κανόνων «ἄνευ στίχων» δὲν φαίνεται μὲν νὰ εἶναι ἡ ἀρχικὴ πράξις, ἀλλὰ εἶναι πάντως ἀρκετὰ παλαιὸ ἔθος, ὅπως δείχνουν τὰ ὑπάρχοντα λειτουργικὰ δεδομένα.

(Συνεχίζονται)

ὄλους ὄσους ἐργάζονται στὸν ἱεραποστολικὸ ἀμπελῶνα. Πέθανε πτωχότατος καὶ σχεδὸν μόνος, ἄγνωστος χωρὶς ἐπίσημες τελετὲς καὶ πανηγύρια. Ἔτσι ἔδωσε μὲ τὸ παράδειγμά του ἕνα γερὸ μάθημα σ' ὄλους μας: ὅτι κάνουμε ἔδω στὴν Ἀφρική νὰ τὸ ζοῦμε ἔντονα καὶ νὰ εἶμαστε ἔτοιμοι νὰ θυσιάζουμε καὶ τὴν ζωὴ μας καὶ τὰ πάντα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ εὐαγγελισμοῦ. Τὰ πάντα γιὰ τὸν Χριστό, ταπεινὰ καὶ ἀθόρυβα χωρὶς αὐτοπροβολὲς καὶ αὐτοκαυχήματα. Αὐτὸς ἦταν ὁ πολῦτιμος θησαυρὸς ποῦ μᾶς ἄφησε. Μιὰ βαρεῖα κληρονομιά. Ἡ σκέψη τῶν ἱεραποστόλων πρέπει νὰ εἶναι συνέχεια δεμένη μὲ τὸν Οὐρανὸ καὶ ὄχι μὲ τὰ ἐγκόσμια καὶ τὰ πρόσκαιρα.

Γιὰ ἐπιβεβαίωση αὐτῶν τῶν σκέψεων σκέφτηκα ὅτι θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ παραθέσω μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό του. Ἄρχισε τὸ μακρυνὸ του ταξίδι ἀπὸ τὴν Ἁγία Γῆ ὅπου ζήτησε τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου, συνέχισε στὴν Αἴγυπτο ὅπου πῆρε τὴν εὐλογία καὶ τὴν συγκατάθεση τοῦ Προκαθήμενου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου Πατριάρχου Χριστοφόρου καὶ τελικὰ πῆρε τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἀφρική ἐκεῖ ποῦ ἤθελε νὰ διακονήσει, νὰ μεταφέρει τὸ χριστιανικὸ δρθόδοξο φῶς στοὺς μαύρους Ἀγγέλους τῆς Ἀφρικής ὅπως ἔλεγε χαρακτηριστικά. Δυστυχῶς οἱ σελίδες τῶν ἡμερολογίων παρουσιάζουν κενά. Ἴσως νὰ βρισκονται στὴν κατοχὴ κάποιου ἄλλου. Μιὰ μέρα πρέπει νὰ δημοσιευθοῦν δλόκληρα γιὰ νὰ σχηματίσει κανεὶς μιὰ σωστὴ εἰκόνα τῆς σκέψης καὶ τῆς πορείας τοῦ ἀειμνήστου π. Χρυσόστομου Παπασαραντόπουλου. Ὁ π. Χρυσόστομος μέσα ἀπὸ τίς σελίδες τῶν ἡμερολογίων του δίδει θαυμάσιες περιγραφὲς τόπων ἱερῶν καὶ προσκνημάτων ὅπως καὶ χαρακτήρων ἀτόμων. Πολλὲς φορὲς ὑπάρχει καὶ τὸ γνωστὸ του χιοῦμορ. Σὲ μερικὲς περιπτώσεις ἀναγκάζεται νὰ κάνει καὶ αὐστηρὴ κριτικὴ τῶν διαφορῶν καταστάσεων καὶ τῶν ἀνθρώπων τύπων.

«15 Ἀπριλίου 1960. Μ. Π. α. σ. κ. ε. υ. ἡ. Τὴν νύκτα εἶχα κρίσεις τοῦ στομάχου καὶ πονοκέφαλον μέχρι πρωῒας. Εἶναι ὁ πρῶτος αἰσθητὸς πονοκέφαλος ποῦ μ' ἔπιασε ἀφότου βγῆκα εἰς τὴν Βηρυτὸν καὶ πάτησα τὰ χόματα τῆς Ἀσίας... Ἡ νηστεία μ' ἔπιασε καὶ κλονίζονται τὰ πόδια μου...».

«16 Ἀπριλίου 1960. Μέγα Σάββατον... Ὁρα 9.20' εὐρισκόμεθα εἰς Μονὴν Ἁγ. Σάββα... Σοῦ πλακώνει τὴν καρδιά ἡ ξηρασία καὶ ἡ αἰχμηρότης τοῦ τόπου. Πράγματι ὁ Ἁγ. Σάββας «τῆς ἐρήμου τὸ ἄγονον ἐγεώργησεν»... Τὴν στιγμὴν τοῦ «Φωτὸς» ἡ ἀταξία ἐκορυφώθη. Καμπάνες, φωνὲς κ.λπ. Οἱ νεαροὶ δρθόδοξοι ἄραβες ἄρπαξαν ἕναν ἱερέα τῶν καὶ τὸν πε-

ριέφερον μὲ ἀλαλαγμοὺς κρατοῦντα τὴν δέσμην τοῦ «Φωτὸς» καὶ μεταδίδοντα...».

«18 Ἀπριλίου 1960. Δευτέρα... Ἐπῆγα εἰς τὸν ὑποτιθέμενον τόπον τοῦ λιθοβολισμοῦ τοῦ Προτομάρτουρος Στεφάνου. Φίλησα τὴν πέτρα ποῦ ἀγίασε μὲ τὸ αἷμα του...».

«Κυριακὴ 24 Ἀπριλίου 1960. Αἴγυπτος. Ἄς ἔχει δόξαν ὁ Κύριος, ποῦ μὲ ἀξίωσε νὰ πατήσω τὴν Μαύρην αὐτὴν Ἠπειρον. Ἄς εὐδοκῆσῃ ἡ χάρις Του νὰ φθάσω εἰς τὸν προορισμὸν καὶ νὰ φέρω εἰς πέρας καλοῦ βαθμοῦ τὴν ἀποστολήν μου πρὸς δόξαν τοῦ Ἁγίου Ὀνόματός Του καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του καὶ πρὸς σωτηρίαν πολλῶν ψυχῶν, διὰ τὰς ὁποίας Ἐκεῖνος ἐθυσιάσθη ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν».

«Δευτέρα 25 Ἀπριλίου 1960... Δὲν πέρασα καὶ τόσον καλὰ τὴν νύκτα... Γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου... Πῆραμε ταξὶ καὶ πῆγαμε στὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ ἅγιος Μαρεώτιδος Βαρνάβας μᾶς ὑπεδέχθη φιλοφρονέστατα. Τοῦ ἀνεκοίνωσα καὶ ἐγὼ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐρχομοῦ μου, ὡς εἶχομεν εἰπεῖ ἄλλοτε. Εὐθὺς μᾶς ὀδήγησεν εἰς τὸν Πατριάρχην εἰς τὴν ἰδιαιτέραν κατοικίαν του. Ἐπενθύμισα εἰς τὸν Μακαριώτατον ὅτι εἶχομεν εἰπεῖ τὸν περασμένον Αὐγουστον. Μόλις τὰ ἐνεθυμήθη. Τὸ βαθὺ γῆρας, πλὴν ὁ ζῆλος Αὐτοῦ διὰ τὴν Ἱεραποστολήν εἰς τὴν Ἀφρικήν εἶναι ζωηρὸς καὶ ἀμείωτος. Ὁ ἅγιος Πατρῶν ἔκαμε θερμὴν σύστασιν δι' ἐμέ. Ἄς εὐλογῆ αὐτὸν ὁ Κύριος. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος διὰ τίποτε, ἀλλ' ἄς εὐδοθῆ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του... Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, διὰ τὸ Ὄνομά Σου τὸ Ἁγιον ἐξῆλθον τῆς φίλης πατριδος καὶ ὄλων μου τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνέσεων, ἐχωρίσθην ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ φιλτάτους ἐν Σοὶ ἀδελφοὺς καὶ ἦλθον ἔδω, κάμε με ὅτι θέλεις καὶ ὅπως θέλεις. Γεννηθῆτω ἐν πᾶσι τὸ πανάγιον θέλημά Σου».

«Τρίτη 26 Ἀπριλίου 1960... Ἡ μόνωσις μᾶλλον μὲ εὐχαριστεῖ. Προσευχήθην... Τὸ πρῶτὸν κατηναλώθη διὰ τὴν θεώρησιν τοοῦ Διαβατηρίου... Μοῦ παρουσιάσθη πάλιν ἰσχυρὸς ὁ πονοκέφαλος... Τὸ ἀπόγευμα ὁ Ἁγιος Μαρεώτιδος μὲ ὀδήγησε πάλιν εἰς τὸν Πατριάρχην πρὸς κανονισμὸν τῆς ὑποθέσεώς μου. Ἡ Α. Θ. Μ. εἶπε νὰ παραμείνω ὅσον θέλω ἔδω καὶ θὰ κανονισθῆ τὸ πρᾶγμα...».

«Τετάρτη 27 Ἀπριλίου 1960... Ἐγραφα εἰς τὸν ἅγιον Εἰρηνοπόλεως. Μὲ ἐνθουσίασεν ἀρκετὰ ἡ δημοσιευομένη εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ «Πανταίνου» ἔκθεσις του πρὸς τὸν Πατριάρχην...».

(Συνεχίζεται)

ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ...

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
'Αναπλ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Δέν θά τολμοῦσα νά πῶ ὅτι ὁ χρόνος πού κύλησε μετά τήν κοίμηση τοῦ Γέροντα Π ο ρ φ υ ρ ί ο υ ἦ-ταν ἕνας χρόνος χωρίς τόν Γέροντα. Πῶς θά μπορούσε νά συμβεῖ κάτι τέτοιο; Γιά ὅλους μας ἰσχύει λίγο πολὺ αὐτὸ πού μία γνωστή μου ἔλεγε αὐτὲς τίς ἡμέρες. «Ἐγὼ συνάντησα τόν Γέροντα μόνο μία φορά, ἀλλά ἀπὸ τότε ἄλλαξε κυριολεκτικὰ ἡ ζωὴ μου». Ὁ Γέροντας ἤξερε νά καταφέρνει αὐτὲς τίς μικρὲς καὶ μεγάλες ἀλλαγές στή ζωὴ μας, τίς καλὲς ἀλλοιώσεις πού στή συνέχεια ἔμεναν ἀναλλοίωτες μέσα μας καὶ συγκρατοῦσαν τὰ ἴχνη τῆς παρουσίας του. Κάθε ἐπιστροφή στὸν ἑαυτὸ μας ἦταν καὶ εἶναι μία ἰχνηλασία τοῦ Γέροντα.

Ἄν τώρα κρυφὴ μας ἐπιθυμία εἶναι νά κατέχουμε καὶ μιὰ φωτογραφία του γιὰ στήριξη τῆς μνήμης μας αὐτὸ γίνεται γιὰ νά ἀναπαύεται ἡ ψυχὴ μας καὶ τὸ βλέμμα μας, γιατί πῶς νά τὸ κάνουμε, «ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι διαπορεύεται» (Ψαλμὸς λη' 7) καὶ πολλὲς φορές μᾶς εἶναι ἀρκετὸ ν' ἀτενίζουμε τὴ μορφή τοῦ Γέροντα ἔστω καὶ σὲ φωτογραφία. «Ἄρκει μοι τοῦ βλέπειν σε, Πάτερ!» Ὁ ἴδιος συνήθιζε, βέβαια, νά λέει: «Τί τίς θέλετε αὐτὲς τίς φωτογραφίες ἀφοῦ ὁ Θεὸς μᾶς φωτογραφίζει συνέχεια κάθε στιγμή καὶ καμμιά πλάκα Του δὲν καταστρέφεται»;

**Μνημειώδης ἔκδοση τῆς Ἁπ. Διακονίας
ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ**

Τοποθεσίες, εἰδήματα, γεγονότα

Ἐνα βιβλίον 200 σελίδων, 24Χ29 ἑκατ., βιβλιωδετημένο, τυπωμένο σὲ χαρτὶ ἰλλουστρασιόν, σὲ τετραχρωμία, ἀληθινὸς πανδέκτης πληροφοριῶν, θεολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἐνδιαφέροντος. Ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ πρόσωπα, τόπους καὶ γεγονότα τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τοὺς χρόνους ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατάλληλο γιὰ παιδιά, μαθητὲς, καθηγητὲς, ἱστορικοὺς καὶ κάθε φιλομαθὴ ἀναγνώστη. Τὸ καλύτερο δῶρο ἀξιώσεων.

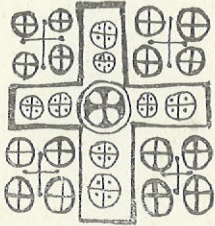
Θά ἦταν ἄδικο ὅμως νά ποῦμε ὅτι στὸ χρόνο πού πέρασε ἀρκεστήκαμε μόνο στὴ «φωτογραφικὴ» συμπαράσταση τοῦ Γέροντα. Ἄπ' ὅ,τι ἀκοῦμε, ἀπειρα ἦταν τὰ δείγματα παρουσίας του δίπλα στοὺς ἀνθρώπους πού τὸν εἶχαν γνωρίσει κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ ἐπίγειου βίου του. Πολλοὶ πού τὸν ἐπιζητοῦσαν ἐπίμονα γιὰ τὴν ἐπίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων τους καὶ στὸ τέλος εἶχαν χάσει τὴν ἐλπίδα ὅτι θά παρέμβαινε, διαπίστωναν ὅτι μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο ἦταν ἐκεῖ ὅπου τὸν χρειάζονταν. Ὅταν κάποιες ἄλλες στιγμὲς ἀφηνάταν ἕνα παράπονο νά τοὺς ξεφύγει, ὅτι τοὺς εἶχε ἐγκαταλείψει, ἀντιλαμβάνονταν στή συνέχεια ὅτι κάθε ἄλλο παρὰ αὐτὸ συνέβαινε.

Ὅλοι μας ὅμως ἔπρεπε νά μάθουμε νά ζοῦμε μ' αὐτὴ τὴ νέα πραγματικότητα τῆς φεύγουσας παρουσίας καὶ τῆς παραμένουσας ἀπουσίας τοῦ Γέροντα. Ἡ μακρὰ μαθητεία ὁρισμένων ἀπὸ μᾶς στὴ στέρηση τῆς παρουσίας του, ὅσο ἐπώδυνη κι ἂν ἦταν, ὅταν ἀκόμη ζοῦσε στὸ ἐπίγειο σχῆμα του, μπορεῖ νά διδάξει καὶ ἄλλους ὅτι ἡ ἐντύπωση ἀπουσίας του δὲν ἀνταποκρινόταν στὰ πράγματα. Ὁ Γέροντας καίτοι σωματικῶς ἀπὼν ἔδιδε τὸ «παρὼν» καὶ συντρόφευε τίς δύσκολες ὥρες μας.

Ἔτσι καὶ τώρα, ἡ φ α ι ν ο μ ε ν ι κ ῆ ἀπουσία του διασκεδάζεται μὲ τὴν αἴσθηση τῆς σθεναρᾶς παρουσίας του ὅταν μᾶς περιβάλλει μὲ τὰ στιβαρὰ χέρια του, μᾶς στηρίζει καὶ μᾶς ὁδηγεῖ. Τὰ φαινόμενα... συνήθως ἐξαπατοῦν καὶ αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά στὴν περίπτωσή μας. «Τὸ οὐσιῶδες παραμένει, συνήθως, ἀόρατο» ὅπως θά ἔλεγε κι ὁ Μικρὸς Πρίγκηπας. Ἄόρατο ὅμως δὲν σημαίνει καὶ ἀπόν.

Ἡ ἰχνηλασία ὅμως συνεχίζεται. Ἡ ἔκκληση πού κάναμε ἐδῶ καὶ μερικοὺς μῆνες βρῆκε ἀνταπόκριση. Γνωστοὶ καὶ ἀγνωστοὶ καταθέτουν τίς μαρτυρίες τους.

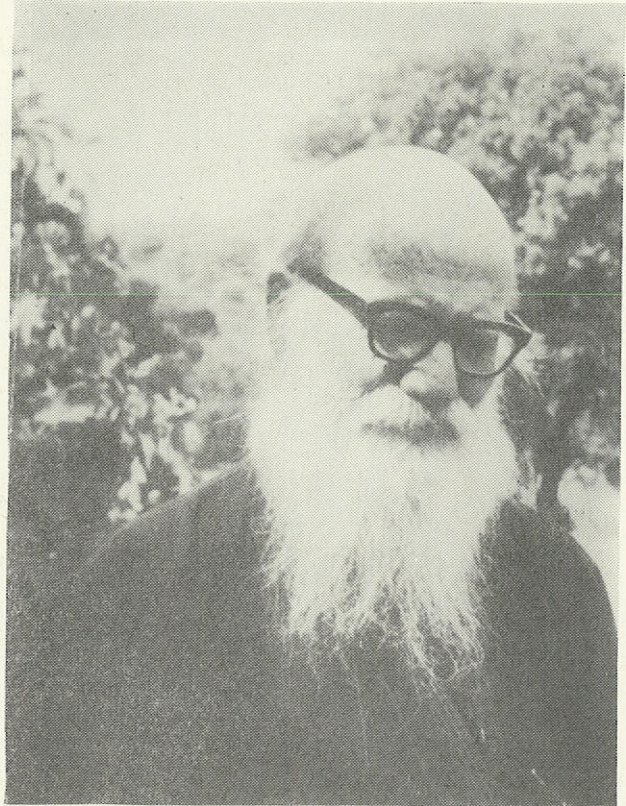
Όλα αυτά συγκεντρώνονται σιγά σιγά, μελετώνται. Άλλοι γράφουν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἄλλοι μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ἱ. Ἡσυχαστηρίου τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος στὸ Μήλεσι Ἀττικῆς. Τὸ ἴδιο τὸ Ἱ. Ἡσυχαστήριον κυκλοφόρησε μίαν κασέτα («Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ πᾶν») ποὺ περιλαμβάνει μεταξύ ἄλλων νοθεσίες τοῦ Γέροντα, συμμετοχὴ του στὴ Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀπαγγελία ἐκ μέρους του τοῦ Πιστεύω καὶ τοῦ Κατηχητικοῦ Λόγου τοῦ ἱ. Χρυσόστομου.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος μίαν πλήρη καταγραφή ἄλλων αὐτῶν ποὺ ἐγράφησαν, γράφονται καὶ θὰ γράφονται γιὰ τὸν Γέροντα. Αὐτὸ θὰ γίνῃ σὲ εὐθετο χρόνο. Τὰ λίγα λόγια ποὺ κατατίθενται σήμερον εἶναι ἀπλῶς γιὰ νὰ μᾶς θυμίσουν τὴν ὀφειλὴν μᾶς πρὸς αὐτὸν καὶ ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ μνήμη του συνεπάγεται τὴν μὲ ταπεινὸ φρόνημα μίμησίν του, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ καὶ δὲ εὐχῶν του, ἐκ μέρους μᾶς.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- Στὴ σειρά, Θεωρία καὶ Πράξι:
- ★ Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, ΜΙΚΡΑ ΕΙΣΟΔΟΣ στὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα. Σελ. 160. Δρχ. 550.
 - ★ Ἀρχιμ. Γερθασίου Ἱ. Ραπτοπούλου, Η ΠΑΝΟΠΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ. Σελ. 80. Δρχ. 350.
 - ★ Γεωργίου Π. Σωτηρίου, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΕΙΣ ΧΡΙΣΤΟΝ (Εἰσαγωγή στὴν Παλαιὰ Διαθήκη). Σελ. 152. Δρχ. 550.
- Στὴ σειρά, Φυλλάδια ἐπικαιρότητας:
- ★ Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ. Σελ. 32. Δρχ. 75.
 - ★ Μητροπ. Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθίμου, ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑ (ἐκκλησιασμός - ἐξομολόγηση - θεία Κοινωνία). Σελ. 48. Δρχ. 75.
 - ★ Καθηγ. Ἀθαν. Ι. Δεληκωστόπουλου, Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ (ἀνάλυση τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»). Σελ. 48. Δρχ. 75.
 - ★ Τοῦ ἰδίου, Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ (Ἀνάλυση τοῦ «Πιστεύω»). Σελ. 32. Δρχ. 75.
- Καὶ μίαν ἀκόμα ἐνδιαφερόσασα καὶ ἐπικαιρὴ ἐκδόση:
- ★ π. Γ. Δ. Μεταλληνοῦ, ΟΥΝΙΑ, πρόσωπο καὶ προσωπεῖο. Σελ. 88. Δρχ. 350.

ΕΥΧΗΣΟΥ

Καλέ μου Γέροντα,
εὐχῆσου ὅπως τότε
ποὺ εὐχόσουν
καὶ μᾶς σταύρωνες.
Ἡ δέησή σου
ξέχυνε πάνω μας
κορυνούς χάριτος
καὶ μᾶς ἐλευθέρωνε
ἀπὸ δεσμὰ
ποὺ μᾶς κρατοῦσαν
σφικτὰ δεμένους
κι ἀκίνητους.
Τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια,
λεύτερα τότε, κινοῦνταν
σιὰ τέσσερα σημεῖα
τοῦ ὀρίζοντα
κι ὁ λόγος σου
κάριε πολλαπλῶν διαδρομῶν
μᾶς ἐπιβίβαζε
ἐπὶ πτερόγων ἀνέμων
σὲ πορθμεῖα γόνιμων γραμμῶν.

A. M. Σ.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΟΣ

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ ΚΑΡΑΜΑΝΤΖΑΝΗ

Καὶ τοῦτο τὸ μυστήριον «ὄντως μέγα ἐστὶ»! Διότι τὸ τελεσιουργεῖ, αὐτὸ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, ἀνέκαθεν, μέσα στὸν χώρο τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ ἡ Ἐκκλησία κοινωνία προσώπων καὶ ὄχι ἕνας ἀπλὸς θεσμός. Μέσα λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ μυστήριον τῶν μυστηρίων, τὴν Ἐκκλησία, συντελεῖται καὶ ἡ πνευματικὴ κνοφορία καὶ τεκνογονία τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅπως στὴν βιολογικὴ σφαῖρα, ἡ φυσικὴ ζωὴ μεταβιβάζεται, διὰ τῆς γεννήσεως ἀπὸ τὸν γονεῖα στὸ παιδί καὶ ἀπὸ τὸ παιδί στὸ ἐγγόνι κ.ο.κ., κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἡ μυστικὴ καὶ θεία ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, μεταδίδεται ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς γεννήτορας στὰ πνευματικὰ τέκνα καὶ μέσῳ τούτων στὰ πνευματικὰ ἐγγόνια κ.λπ.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάζονται ἔτσι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς μὲ τὴν ἀγιοπνευματικὴ ζωὴ καὶ διδασκαλία τους, ἐγέννησαν ἐν Χριστῷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἔκαμαν πνευματικὰ τοὺς τέκνα καὶ μαθητάς. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, ποὺ ἔχει τονίσει πολλὰ στὰ συγράμματά του τὴν μεγάλη ἀξία τῆς πνευματικῆς πατρότητος, ἀπευθυνόμενος σὲ ἕνα πνευματικὸ τοῦ παιδί γράφει: «συνέλαβόν σε διὰ διδασκαλίας, ὠδίνησα δὲ σὲ διὰ μετανοίας, ἀπέτεκόν σε δι' ὑπομονῆς πολλῆς καὶ ὀδυνῶν καὶ πόνων σφοδρῶν καὶ καθημερινῶν δακρύων, εἶ καὶ σὺ οὐδὲ ἐν τούτων ἐπέγνωσ γενόμενον παρ' ἡμῶν» (Ἐπιστολὴ 3,1-3).

Τὸ γεγονός τοῦτο ἄλλωστε ἐπιβεβαιώνει μὲ τὸ θεόπνευστο κῆρος του καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφων πρὸς Κορινθίους: «ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας» (Α' Κορινθίους 4,15). Παρατηροῦμε ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάνει σαφῆ διαστολὴ μεταξὺ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐν Χριστῷ καὶ τοῦ πνευματικοῦ γεννήτορος.

Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἄλλος ποταμός, ρεεῖ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Τὸ αἷμα Του καὶ τὸ πνεῦμα Του μεταγγίζονται, μέσῳ τῆς μυστικῆς αὐτῆς γενεαλογίας, στὴν νέα ἀνθρωπότητα. Τὰ ποικίλα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ χαρισματικὴ ζωὴ τῶν ἁγίων καὶ ἐν γένει ὅλη ἡ πνευματικὴ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας μας, διαιώνίζονται, χάρις στὴν ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα τῶν πνευματικῶν γεννήσεων. Διότι παράδοσις εἶναι: «τὸ γενᾶσθαι ἀπὸ τοὺς πατέρας ἐν

Χριστῷ, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ παραλαμβάνειν τὸν Χριστὸν καὶ μορφοῦν αὐτὸν ἐν ἡμῖν» (Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός).

Ἡ θεία Γραφὴ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τονίζουν, ὅτι χωρὶς αὐτὴν τὴν ἀνωθεν γέννησι, δὲν μπορεῖ νὰ υπάρξῃ νέος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος καὶ σωτηρία. «Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἀνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. 3,3). Ὁ ὁσιος Νικήτας ὁ Στηθάτος ἐξαρτώντας αὐτὴν τὴν νέα γέννησι ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν σὲ πνευματικὸν πατέρα λέγει: «τὸ μὴ ὑποταγῆναι πατρὶ πνευματικῷ, τὸ μὴ γεννηθῆναι ἀνωθέν ἐστίν». Ὁ δὲ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος συνιστᾷ: «κτῆσαι πατέρα, κτῆσαι διδάσκαλον, κτῆσαι μεσίτην καὶ πρέσβυν καὶ ἐγγυητὴν πρὸς τὸν Θεόν... Κολλήθητι αὐτῷ ἀγάπῃ καὶ πίστει, φόβῳ καὶ πόθῳ, ὡς αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ἵνα δι' αὐτοῦ καὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ συναφθῆσῃ καὶ συμμετοχος καὶ συγκληρονόμος τῆς αἰωνίου δόξης αὐτοῦ καὶ βασιλείας ἀναδειχθῆσῃ».

Στὴ ὀρθόδοξη πνευματικὴ παράδοσι ὁ πνευματικὸς πατέρας εἶναι ἕνας νέος Μωϋσῆς, σταλμένος ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, ὅπως καὶ τὸν Ἰσραήλ, ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς Αἰγύπτου, τουτέστι τὴν ἁμαρτία, καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ νοητοῦ Φαραῶ, τοῦ Διαβόλου. Γι' αὐτὸ καὶ ὅσοι ἐπιζητοῦν τὴν σωτηρία τους, ἀνέκαθεν καταφεύγουν στοὺς πνευματικοὺς Μωϋσῆς, στοὺς Γεροντάδες, ἢ Ἀββάδες ἢ Στάρετς, ἀναζητώντας αὐτοὺς ἀκόμη καὶ στίς πιὸ βαθιεῖς ἐρήμους, μὲ σκοπὸ νὰ μάθουν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Διότι «οὐδενὶ ὁδὸν τελειώσεως ὁ Κύριος ἀποκαλύπτει, εἰ μὴ τοῖς διὰ πνευματικῶν πατέρων ἐπὶ ταύτην ὀδηγουμένοις», ὅπως διδάσκει ὁ Ἅγιος Κασσιανός.

Ὅμως στὴν ἀγιοπατερικὴ διδασκαλία τονίζεται ἐπίσης ὅτι δὲν δύναται κάποιος νὰ γίνῃ πνευματικὸς πατέρας, ἐὰν προηγουμένως δὲν χρηματίσῃ πνευματικὸς υἱός. «Ἡ πνευματικὴ πατρότης συνδέεται στενῶτατα μὲ τὴν υἰότητα... Ἐκεῖνος ποὺ ἐνώνεται μὲ τὸν Χριστὸ καὶ εἶναι κατὰ χάριν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι συγχρόνως καὶ κατὰ χάριν πατὴρ τῶν ἄλλων... Γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς πραγματικὸς πνευματικὸς πατέρας, πρέπει νὰ εἶναι συγχρόνως υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ μόνο σὰν παιδί τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν παρὰ-

δοσι και μπορεῖ ἔπειτα νὰ τὴ μεταδώσῃ, ὄχι μὲ μηχανικούς και ἑξωτερικούς τρόπους, ἀλλὰ μυστηριακά, και νὰ γίνεῖ Πατὴρ» (Ὁσμη γνώσεως, Ἀρχιμ. Ἰ. Βλάχου, σελ. 129). Τοῦτο φυσικά σημαίνει ὅτι και ὁ πνευματικός πατὴρ, θὰ πρέπει νὰ ἔχει ὡς υἱὸς τὸν δικό του πνευματικό πατέρα, στὸν ὁποῖον και νὰ ὑποτάσσεται. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, θεωρεῖ ἄξιον δακρύων και στεναγμῶν ἐκεῖνον, πὸν αἰσθάνεται ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη πατρὸς και καθοδηγητοῦ, ἐπειδὴ στηρίζεται στὴν δική του σοφία και «ὅτι τούτου πονηρότερον, παιδεύειν ἄλλους πεπιστευμένον, τὸν μηδὲ τῆς οἰκείας ἀμαθείας ἐπισθανόμενον». Ἡ Ἁγία Γραφή ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ «ἐνεπλήσθη πνεύματος και συνέσεως» και ἔγινε ἕνας ἐμπνευσμένος ἡγέτης τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ Μωϋσῆς «ἐπέθηκε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν» (Δευτ. 34,9). Ἔτσι διὰ τῆς ὑποταγῆς του στὸν Μωϋσῆ παρέλαβε τὸ ἐξουσιαστικό πνεῦμα και χάρισμα.

Πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι αὐτὴ ἡ μεταβίβασις τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο, ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, παρ' ὅλον ὅτι ἀποτελεῖ γεγονός, πὸν χαροποιεῖ ἀγγέλους και ἀνθρώπους, ἐν τούτοις εἶναι ὑπόθεσις, πὸν συνοδεύεται ἀπὸ «ὠδίνες τοκετοῦ» μεγάλες και συνεπάγεται θυσίες, δάκρυα και εὐθῦνες, ἕως ὅτου τὸ νέο βρέφος αὐξηθῆ και φθάσῃ «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ». Γι' αὐτὸ και ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Γαλάτας: «τεκνία μου, οὗς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 4,19). Ἔτσι, ἡ πνευματικὴ πατρότης συνδέεται και μὲ τὴν μητρότητα. Δηλαδή ὁ πνευματικός πατέρας ἀγαπᾷ τὰ τέκνα του περισσότερο σὰν μητέρα: «ὡς ἂν τροφὸς θάλπη τὰ ἐαυτῆς τέκνα» (Α' Θεσ. 2,7). «Πήγαυε και νὰ ἀγαπᾷς τὰ πνευματικά σου τέκνα σὰν μητέρα μᾶλλον παρὰ σὰν πατέρας» ἐσυμβούλευε κάποιος Γέροντας τὸν ὑποτακτικό του, πὸν ἀνελάμβανε ἡγουμένος σὲ μιὰ νέα Μονή... Αὐτό, ὅσοι ἐγέννησαν πνευματικά τέκνα, τὰ ἀγάπησαν πραγματικά, τὰ ἐγαλακτοτρόφησαν μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ και τὰ ἔθρειψαν μὲ τὸν ἄρτο τῆς ζωῆς, μποροῦν ἐκ πείρας νὰ τὰ ἐπιβεβαιώσουν.

Ὡστόσο και ἡ παραλαβὴ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, διὰ τῆς υἰότητος και τῆς ὑπακοῆς, δὲν γίνεται δίχως ἀνάλογο πόνο, ὀδύνη και αἷμα τῆς καρδιάς, ὅπως αὐτὰ βιώνονται κυρίως στὸν ὀρθόδοξο μοναχισμό μας. Ὁ πόνος συνδέεται τόσο μὲ τὴν πατρότητα, ὅσο και μὲ τὴν υἰότητα. Ἡ ὑποταγὴ και ἡ ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος σημαίνει ὄντως κατὰ τοὺς Πατέρας θάνατον πρὸ τοῦ θανάτου και μνήμα πρὸ τοῦ μνήματος. «Δὲν ἐπόνεσα τόσο πολὺ οὔτε ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἐσκότωσαν τὰ ἀδέλφια μου, μπροστὰ στὰ μάτια μου —ὁμολο-

γοῦσε κάποιος μοναχὸς— ὅσο ἐπόνεσα, κάνοντας ὑπακοὴ και κόβοντας τὸ θέλημά μου»!

Μέσα στὴν πνευματικὴ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξαν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐθεωρήθησαν πνευματικά ἀναστήματα μεγάλων και ἁγίων μορφῶν και δοξάσθηκαν χάριν ἀκριβῶς τῶν πνευματικῶν τους γεννητόρων. Ἐπῆρξαν ὁμως και πνευματικοὶ πατέρες οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν ἀξία ἢ ἔγιναν γνωστοὶ ἐξ αἰτίας τῶν τέκνων τους. Συμβαίνει και ἐδῶ ὅτι και στὴν φυσικὴ ἐμπειρία: τὰ παιδιά πολλές φορὲς εἶναι δευτέρω ἔκδοσις τῶν γονέων, ἐπηρξημένη και... βελτιωμένη. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος ἐζήτησε νὰ λάβῃ τὸ προφητικό χάρισμα τοῦ Γέροντός του, τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, τοῦ ἐδόθη αὐτὸ διπλάσιο: «Και εἶπεν Ἡλιὸν πρὸς Ἐλισσαίε' αἴτησε τί ποιήσω σοι πρὶν ἢ ἀναληφθῆναι με ἀπὸ σοῦ και εἶπεν Ἐλισσαίε' γεννηθήτω δὴ διπλᾶ τῷ πνεύματί σου ἐπ' ἐμὲ και εἶπεν Ἡλιὸν, ἐὰν ἴδῃς με ἀναλαμβάνομενον ἀπὸ σοῦ ἔσται σοι οὕτως...» (Δ' Βασ. 2,9).

Κατακλείοντες θὰ ἀναφέρουμε τὶς ὑπέροχες πατρικὲς παραινέσεις τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, πρὸς ἕνα νέον πνευματικό πατέρα, πὸν διαγράφον τὸ ὕψος και μῆκος και πλάτος τῆς ἀγαπητικῆς σχέσεως, πὸν συνδέει γέροντα και ὑποτακτικό ἀκόμη και μετὰ θάνατον. «Ἴδου παρατίθημί σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ και τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, πᾶσαν τὴν ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητα, ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ. Πῶς δὲ παραλάβῃς; Ἡλίως δὲ ὀδηγήσεις; Ποδαπῶς δὲ διαφυλάξῃς; ὡς ἄρνας Χριστοῦ. Ὡς μέλη σου φίλτατα. Θάλπων και περιέπων και ἱμερόμενος ἐνὸς ἐκάστου κατὰ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον. Διάνοιξόν σου τὰ σπλάγχνα ἐν συμπαθείᾳ. Εἰσοίκισαι τοὺς πάντας ἐν ἐλεημοσύνῃ. Τιθήνησαι αὐτούς. Ἀναμόρφωσον αὐτούς. Τελείωσον αὐτούς ἐν Κυρίῳ. Ὁξινόν σου τὴν διάνοιαν φρονήσει. Διέγειρον τὸ πρόθυμόν σου ἐν ἀνδρείᾳ. Στερέωσόν σου τὴν καρδίαν ἐν πίστει και ἐλπίδι. Προπόρευσαι αὐτῶν ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ. Προπολέμησον κατὰ τῶν νοητῶς μαχομένων. Ἐπεράσπισαι, διευθέτησον, εἰσάγαγε αὐτούς εἰς τὸν τῆς ἀρετῆς τόπον. Κληροδότησαι τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας...».

Νέες ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας
(στὴ σειρὰ «θεωρία και πράξις»):

- ★ Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (ἀρχιμ. Συμ. Κούτσα). Δ' ἔκδοσις!
- ★ ΜΙΚΡΑ ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ (ἀρχιμ. Ἱερ. Βλάχου).
- ★ Η ΠΑΝΟΠΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ (ἀρχιμ. Γερβ. Ραπτοπούλου).
- ★ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΕΙΣ ΧΡΙΣΤΟΝ (Εἰσαγωγή στὴν Π. Διαθήκη, Γ. Π. Σωτηρίου).

ΔΩΡΕΑΝ ΕΛΑΒΕΤΕ, ΔΩΡΕΑΝ ΔΟΤΕ

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ, Ἱεροκήρυκος

Ἡ γιορτὴ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Διαμανοῦ τὴν 1η Ἰουλίου καὶ τὴν 1η Νοεμβρίου, σφραγίζει κάθε φορὰ αὐτοὺς τοὺς δύο μῆνες καὶ γίνεται ἀπαρχὴ εὐχαριστίας, δοξολογίας καὶ προσευχῆς πρὸς τὸν Τριαδικὸ Θεό, ὁ ὁποῖος «τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ ἔθουμάστωσεν». Οἱ ἐπανειλημμένες γιορτὲς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων δύο φορὲς τὸ χρόνο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἀναργύρων ὅπως τῶν, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Σαμψὼν καὶ Διομήδους, Μωκίου καὶ Ἀνικήτου, Τρύφωνος καὶ Θαλλελαίου, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη τάξη ἁγίων μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, ἔχουν ἓνα κοινωνικότατο σκοπὸ. Ἀποβλέπουν στὸ νὰ ἐδραιωθῆ στὸ κοινωνικὸ σύνολο τὸ φρόνημα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀνιδιοτέλειας, τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς μεταδόσεως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ λόγος τοῦ ἱ. Εὐαγγελίου προτρέπει καὶ συμβουλεύει: «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε».

Ὅταν ὁ Κύριος ἔστειλε τοὺς μαθητὲς του στὸ ἔργο τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐφωδίασε μὲ ἐξαιρέτα χαρίσματα καὶ τοὺς παρήγγειλε: «ἀσθενούντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε δωρεὰν δότε». Εἶναι ἄξιο προσοχῆς ὅτι τοὺς ἐχαρίτωσε μὲ σπουδαῖες θαυματουργικὲς ἰκανότητες ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι ὅτι συνώδευσε ὁ Κύριος τὰ χαρίσματα αὐτὰ μὲ τὴν ἐντολὴ «δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε». Τὸ λέει ὁ ἀρχηγὸς τῆς πίστώς μας, τὸ διδάσκει ἀλλὰ καὶ πρῶτος τὸ ἐφαρμόζει στὴν πράξη. Γεννήθηκε πτωχὸς καὶ ἀπέθανε ἀπύτωχος. Γεννήθηκε πτωχὸς «ἵνα τῇ πτωχείᾳ αὐτοῦ πλουτίσωμεν ἡμεῖς». Τὸ ζητεῖ ὅμως καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του. Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι τὴν ἐντολὴν αὐτὴ τὴν ἐτήρησαν. Δὲν ἀπέκτησαν, οὔτε εἶχαν «χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἢ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας αὐτῶν» οὔτε καὶ δεῦτερον χιτῶνα, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔφευγαν ἀπὸ τὶς ἐπισκέψεις τους στὶς διάφορες πόλεις καὶ τὰς κώμας, ἐτίναζαν καὶ τὸν κονιορτὸν τῶν ὑποδημάτων τους.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι Κοσμάς καὶ Διαμανός, οἱ ὁποῖοι, ἀξιόθνησαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Κύριο «χαρίσματα ἰαμάτων» προσέφεραν τὶς ἰατρικὲς ὑπηρεσίες τους καὶ τὰ θαυματουργικὰ χαρίσματά τους κατὰ τὴν παραγγελία τοῦ Κυρίου: «δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε». Δωρεὰν ἐλάβετε. Εἶναι εὐκολὸς λόγος καὶ ἀγαπητὸς στοὺς ἀνθρώπους. Ὅλους μᾶς

παρασύρει καὶ σ' ὅλους ἀρέσει γιατί θέλουμε μόνο νὰ λαμβάνουμε καὶ μάλιστα δωρεὰν. Ἐκεῖνο ποῦ δὲν μποροῦμε νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ νὰ καταλάβουμε εἶναι τὸ δωρεὰν δότε. Λόγος δύσκολος. Λέξεις ἀκατανόητες γιὰ τοὺς πολλοὺς. Γλῶσσα ἀνεμῆνευτη. Δωρεὰν δότε. Ὅμως ὅπως ὁ Κύριος ἐτοποθέτησε τὸ θέμα εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτο.

ΔΩΡΕΑΝ ΕΛΑΒΕΤΕ: Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο καὶ μεγάλο ποῦ τονίζει ὁ Κύριός μας. Καὶ ὁ Ἄπ. Παῦλος μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἐρωτᾷ κάθε ἄνθρωπο: «Τί ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;» Σκεφθήκαμε ἄραγε ποτὲ ἀπ' ὅσα ἀγαθὰ ἔχουμε τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ δὲν τὸ λάβαμε ἀπὸ τὸν Κύριο; Λάβαμε καὶ λαμβάνουμε τὰ ὑλικά ἀγαθὰ. Τὸν ἥλιο, τὴν βροχὴ, τὸν ἀέρα, τὸ φῶς. Ὁ δωρεοδότης Θεὸς «ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους». Λάβαμε τὴν ὑλικὴ ὑπαρξὴ μας. Λάβαμε πνευματικὰ χαρίσματα. Τὴν ζωὴ καὶ τὴν ψυχὴ μας. Λάβαμε πλουσιοπάροχα τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγ. Πνεύματος. «Ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, ἀγαθωσύνη, πίστη, πραότητα, ἐγκράτεια». Προικодότηση τοῦ Θεοῦ Πατέρα στὰ παιδιά του. Κοσμήματα πολῦτιμα μὲ τὰ ὁποῖα κόσμησε ὅλους ἐμᾶς «τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως».

Λάβαμε ἀπὸ τὸν Κύριο τὴν σωτηρία μας. Γίναμε «Παραδείσου οἰκήτορες» ἐξαιτίας τῆς θυσίας καὶ τῆς Ἀναστάσεώς Του. Μὲ τὸν θάνατό του ἐνίκησε τὸν θάνατο καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν ἔχαρίσατο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θάνατος «οὐκ ἔστι ἔτι». Ἐκεῖνος «τὸν Παράδεισον ἠνέωξε» γιὰ μᾶς. Μᾶς προσφέρει τὴν Ἐκκλησίαν του μὲ τὰ Μυστήριά της, «κιβωτὸ σωτηρίας καὶ εὐδίο λιμένα ἀσφαλείας». Γι' αὐτὸ καὶ ὀφείλουμε νὰ ἐπαναλαμβάνουμε μαζί μὲ τὸν ἱ. Ψαλμοδὸ τῆς Ἐκκλησίας μας σὲ τόνο δοξολογικὸ «τὸ ἔλεός σου Κύριε καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου». Δωρεὲς πολλῆς. Μεγάλα καὶ σπουδαῖα ἀγαθὰ λάβαμε ἀπὸ τὸν Πανάγαθο Κύριο, γιατί «πᾶν ἀγαθὸν δῶρημα ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων».

Πόσο συχνὰ ἄραγε θὰ πρέπει νὰ φέρνουμε στὴ σκέψη μας τὸ γεγονός ὅτι πλέουμε στὸν ὠκεανὸ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ. «Ἐν τῷ Θεῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν». Καὶ «ὁ Θεὸς ἐντὸς ἡμῶν ἐστιν». Τί μεγάλη δωρεὰ! Σκεφθήκαμε ἄραγε ποτὲ τί θὰ γίνῃ ἂν ὁ Θεὸς ἀνακαλέσει τὶς δωρεὲς του; Ἄν στραφῇ ἐναντίον μας «ἐν ραβδίῳ σιδηρᾷ» καὶ θελήσει νὰ

Η Ζ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τοῦ κ. ΝΙΚ. Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑ, Θεολόγου

Β'.

Στὴν συνέχεια τῆς ἰδίας Κατηγήσεως, ὁ ἅγιος Κύριλλος, ἀναφερόμενος στὴν ρῆσι τοῦ Ἰησοῦ «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν»¹⁶, θὰ ἀντιδιαστείλῃ σαφῶς τὴν φυσικὴ Πατρότητα τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἢ ὁποία προσιδιάζει πρὸς τὸν Θεὸν Υἱόν, ἀπὸ τὴν «θέσει» Πατρότητα, ἢ ὁποία ἀναφέρεται στοὺς ἀνθρώπους («πρὸς τὸν Πατέρα μου, ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν· εἶτ' ἐπαγαγὼν, καὶ πατέρα ὑμῶν, ὅπερ ἦν κατὰ θέσιν») ¹⁷. Ἡ Πατρότης τοῦ Θεοῦ Πατρός πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀνθρώπους («ἀλλ' ἐκ δουλείας εἰς υἰοθεσίαν πατρικῆ χάριτι») ¹⁸, δηλαδὴ ἐξ υἰοθεσίας.

Στὴν ἀμέσως ἐπομένη παράγραφο, ὁ ἅγιος Πα-

τήρ θὰ παραθέσῃ Βιβλικὰ τινὰ χωρία, πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἀνωτέρω θέσεων του.

Κατόπιν, καὶ προκειμένου νὰ ἐπιρρῶσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν θέσιν του, περὶ φυσικῆς γεννήσεως μόνου τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρός, θὰ ἀναφερθῆ ἰσχυρῶς τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ὡς τέκνα του τοὺς Κορινθίους παραλήπτες τῶν ἐπιστολῶν του, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχε γεννήσει φυσικῶς, ἀλλὰ εἶχε ἀναγεννήσει κατὰ πνεῦμα. Θὰ ἀναφερθῆ, ἐπίσης, στὸ Βιβλικὸ «Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου» ¹⁹ καὶ «ἦν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες» ²⁰, γιὰ νὰ κατηγορηθῆ ὡς αἰρετικούς, ὅσους ἐδέχοντο γέννησι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ φυσικῶν γονέων, ἐνῶ, ἀναφερόμενος στὴν πατρότητα τοῦ Ἰωσήφ, θὰ τὴν ὀρίσῃ ὡς κηδεμονία,

16. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 104, στ. 10 (Ἰω. 20,17).

17. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 104, στ. 15-16.

18. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 104, στ. 19-20.

19. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 104, στ. 40 (Ἰω. 19,27).

20. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 2-3 (Λουκ. 2,33).

ἄρῃ τίς δωρεές του; Θὰ συμβῆ ἐκεῖνο ποὺ λέγει ἐκφραστικώτατα ὁ ἱ. Ψαλμωδός: «ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος, ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται. Ἄντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι...». Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ποτέ αὐτὸν τὸν λόγον. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι ὅλα τὰ λάβαμε δωρεάν. Καὶ ἄς μᾶς κατέχει πάντοτε ἡ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὶς ἀκατάπαυστες ὑλικές καὶ πνευματικές του δωρεές. Διαρκῶς ἄς εἶναι στὰ χεῖλη μας ἡ προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας: «Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου ὅτι θλίβομαι. Ταχὺ ἐπάκουσόν μου» καὶ «εὐχαριστοῦμέν σοι Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὅτι ἐνέπλησας ἡμᾶς τῶν ἐπιγείων σου ἀγαθῶν. Μὴ στερήσῃς ἡμᾶς καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας...».

ΔΩΡΕΑΝ ΛΟΤΕ, προσθέτει ὁ Κύριος. Ὅχι μόνον νὰ λαμβάνουμε ἀλλὰ καὶ νὰ δίδουμε, ὅπως Ἐκεῖνος ποὺ εἶναι «μελιζόμενος καὶ δαπανώμενος». Ὁ ἄνθρωπος γίνεται πραγματικὸς ἄνθρωπος ὅταν μοιράζει, ὅταν δίδει, ὅταν προσφέρει. Ὅταν δείχνει τὴν ἀγάπη του. Τὸ ζητᾷ ὁ Κύριός μας ὡς καθῆκον πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας. «Ἐπέινασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίηρησα καὶ ἐποτίσατέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με...». Δὲν εἶναι σωστὸ καὶ χριστιανικὸ νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ νὰ τρῶνε καὶ νὰ περισσεύουν καὶ ἄλλοι ποὺ νὰ πεινοῦν καὶ νὰ στεροῦνται καὶ τὰ ἀπαραίτητα. Εἶναι ἁμαρτία. Εἶναι πρόκληση. Εἶναι σκάνδαλο. Κοινωνῶ θὰ πῆ συμμετέχω, συμπάσχω.

Ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμαστε κοινωνία. Εἴμαστε θεῖα κοινωνία. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν προσφέρει καὶ δὲν κοινωνεῖ μὲ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὸ Θεὸ χαρακτηρίζεται καταραμένος. «Πορεύεσθε οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ ὅτι...».

Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ μᾶς συμβούλευε: «Τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστερημα... ὅπως γένηται ἰσότης». Ἀνάμεσά μας πάντοτε θὰ ὑπάρχουν πτωχοί. Τὸ εἶπε ὁ Κύριος: «Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν». Καὶ πάντοτε θὰ ὑπάρχουν πλούσιοι γιὰ νὰ δοκιμάζετε ἢ πίστη τους. Θεμελιώδεις χριστιανικὸ καθῆκον μας εἶναι ἡ συμπόρευση. Χρέος μας ἡ συμπαράσταση καὶ ἡ μεταδοτικότητα. Δωρεάν δότε παραγγέλλει ὁ Κύριος γιὰ νὰ μᾶς θυμίζει τὸ ἱ. χρέος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοβοήθειας. Εἴμεθα ἀδελφοί. Παιδιὰ τοῦ ἴδιου πατέρα καὶ εἶναι ἀδιανόητο νὰ ἰσχύη ὁ λόγος «ἄλλος μὲν πεινᾷ ἄλλος δὲ μεθύει». Ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἀντιγράψουμε τὸ παράδειγμα τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἔτσι ὅπως τὸ ἀναφέρει τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων: «Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά... οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς».

Δωρεάν δότε παραγγέλλει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἱ. Ἀπόστολος συμπληρώνει: «Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς». Μόνον ἔτσι ἔχουμε ἐνότητα, εἰρήνη, ἀρμονία, κοινωνία, χάριν ἀπὸ Θεοῦ καὶ χαράν.

ὅπως καὶ ἡ Θεοτόκος ὠνομάσθη μητέρα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἕνεκα τῆς φιλοστοργίας τοῦ Ἰωάννου.

Κατόπιν, θὰ ἀναφερθῆ ἕκ νέου σὲ Βιβλικά χωρία, πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν θέσεών του. Τελικὸν συμπέρασμα ἐξ ὧν αὐτῶν θὰ εἶναι ὅτι φυσικὴ υἰότης προσιδιάζει μόνον στὸν Χριστό, καθὼς, ἐπίσης, καὶ ὅτι ἡ υἰότης τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐν χρόνῳ, ἐνῶ τοῦ Χριστοῦ προαιώνιος («Χριστοῦ δὲ μόνου κατὰ φύσιν ἐστὶ Πατὴρ ὁ Θεός, οὐ κατὰ θέσιν· καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐν χρόνοις, Χριστοῦ δὲ πρὸ χρόνων»)²¹.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ ἅγιος Πατὴρ θὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι παντελῶς ἀνεξιχνίαστος, καὶ ἀνεκδιήγητος, ἀόρατος καὶ ἀνεκφραστός ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐξ υἰοθεσίας υἱοί. Γνωρίζεται ὁμοῦς ὑπὸ μόνου τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ («ὄν ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς ἑώρακεν, ὁ μονογενὴς δὲ μόνος ἐξηγήσατο»)²², διότι μόνον Αὐτός, ὁ ὁποῖος προέρχεται διὰ φυσικῆς γεννήσεως ἐκ τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ὁ Θεὸς Υἱός, μπορεῖ νὰ τὴν γνωρίσῃ. Οἱ ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἐξ ἄλλου, πρὸς τίς ὁποῖες συνάπτεται ἡ ὁρωμένη δόξα Αὐτοῦ, εἶναι μεθεκτὲς ὑπὸ τῶν λογικῶν ὄντων («Ὁὗ τὸ πρόσωπον οἱ ἄγγελοι διὰ παντὸς βλέπουσιν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»)²³. Μάλιστα, οἱ ἄγγελοι «βλέπουσι δέ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς οικείας τάξεως ἕκαστος»²⁴. Ἡ ἀπόλυτος γνώσις τοῦ Πατρὸς («θεωρία»)²⁵ ἔχει ἐπιφυλαχθῆ μόνον στὸν Υἱὸ καὶ στὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Ἐπειτα, ἐξαίρεται τὸ παράλογον κατάντημα τῆς εἰδωλολατρίας. Ὁ Θεὸς καταδέχεται, ἐκ φιλάνθρωπίας ὀρμώμενος, νὰ καλῆται πατὴρ ἀνθρώπων, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐγκατέλιπε τὸν Θεὸν καὶ ἐθεοποίησε τὸ ξύλον, εἶπε δὲ εἰς τὸν λίθον: «Σὺ ἐγέννησάς με»²⁶. Ὁ ἅγιος θὰ προσθέσῃ ὅτι τὸ Ψαλμικὸν χωρίον «καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου»²⁷, ἀναφέρεται στὴν ἀπόρριψιν τῆς εἰδωλολατρίας ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος, πού τὴν ὠδήγησε στὴν ἀπώλεια.

Ἡ συνέχεια τοῦ ἁγίου θὰ εἶναι περισσότερο δηκτικὴ. Θὰ κατηγορήσῃ τοὺς εἰδωλολάτρους ὅτι ἐξέλεξαν ὡς πατέρα ὄχι μόνον τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Σατανᾶ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐξηπάτησε. Γι' αὐτοὺς ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου «ὑμεῖς τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν ποιεῖτε [τοῦ διαβόλου] πατρὸς ὄντος ἀνθρώπων, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀπάτην»²⁸. Διότι, ὅπως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκαλεῖτο

πατὴρ τῶν Κορινθίων, ἕνεκα τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν τοὺς παρεῖχε, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος καλεῖται πατὴρ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προστρέχουν εἰς αὐτὸν μὲ τὴν προαίρεσί των. Τὸ «ἐκ τούτου γινώσκουμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου»²⁹ δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὅτι ὑπάρχουν ἐκ φύσεως ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι σώζονται καὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι χάνονται. Ἡ σωτηρία δὲν ἀναφέρεται στὴν φύσιν, ἀλλὰ στὴν προαίρεσιν. Δὲν ἦταν ὁ Ἰούδας ἐξ ἀρχῆς υἱὸς τῆς ἀπωλείας, διότι δὲν θὰ ἔβγαζε δαίμονες ἀρχικῶς ὄν μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ, οὔτε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θὰ γινόταν κήρυκας ἀπὸ διώκτης. Ἡ υἰοθεσία προκύπτει ἀπὸ τὴν πίστι ἐν ἐλευθερίᾳ. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ ἅγιος Κύριλλος καταπολεμῆ τοὺς Οὐαλεντινιανούς, οἱ ὅποιοι ἠρνοῦντο τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως.

Ἁ ἅγιος Πατὴρ θὰ καλέσῃ τοὺς πιστοὺς χριστιανούς νὰ ἐπιτύχουν τὴν υἰοθεσίαν τους ἐκ τῶν ἔργων τους. Θὰ εἶπῃ ὅτι οὐδὲν ὄφελος ὑπάρχει διὰ τὸν χριστιανόν, ἐὰν δὲν ἐπακολουθῶν ἀγαθὰ ἔργα. Καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ μὴ ἀγαποῦν τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ νὰ δώσουν δόξαν στὸν Θεόν, γιὰ νὰ ἴδουν τὰ καλὰ ἔργα οἱ ἔξωθεν καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ νὰ ἀξιοθῶν οἱ πιστοὶ θείας υἰοθεσίας.

Στὸ τέλος τῆς παρουσίας Κατηχήσεως, ὁ ἅγιος Πατὴρ θὰ ἀναφερθῆ στὴν τιμὴ πρὸς τοὺς γονεῖς. Μετὰ τὴν τιμὴ πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἀποδίδωμε τιμὴν στοὺς γονεῖς συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν «τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς»³⁰. Ὅταν ὁ Κύριος εἶπε «ὁ φίλων πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος»³¹, δὲν ἔννοουσε ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπακούωμε στοὺς γονεῖς μας, πάντοτε, ἀλλὰ μόνον ὅταν προστάξουν κάτι ἀντίθετο ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «ὑπὲρ ἐμέ»³². Διαφορετικά, θὰ ἰσχύη τὸ Βιβλικὸν «ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω»³³.

Ὡς πρώτη εὐσέβεια τῶν χριστιανῶν νοεῖται ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὁ ἅγιος Πατὴρ θὰ τονίσῃ ὅτι, ἀκόμα καὶ ἂν ἀποδώσωμε εἰς αὐτοὺς τίς μεγαλύτερες τιμὲς, πάλιν δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ τοὺς φέρωμε σὲ γέννησιν, ὅπως ἐκεῖνοι μᾶς ἔφεραν.

Ἡ ἑβδόμη Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους λήγει μὲ ὕμνον πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν.

21. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 20-22.

22. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 26-27 (Πρβλ. Ἰω. 1,18).

23. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 28-29 (Πρβλ. Μθ. 18-10).

24. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 29-30.

25. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 30.

26. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 105, στ. 39 (Ἰερ. 2,27).

27. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 106, στ. 1-2 (Ψαλμ. 44,11).

28. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 106, στ. 6-8 (Ἰω. 8,41).

29. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 106, στ. 11-12 (Πρβλ. Α' Ἰω. 3,10).

30. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 106, στ. 39-107, στ. 1 (Πρβλ. Ἐξ. 20,12).

31. Ματθ. 10,37 (NESTLE - ALAND, 1985).

32. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 107, στ. 6 (Ματθ. 10,37).

33. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 107, στ. 11, Ματθ. 15,4 (Πρβλ. Ἐξ. 21,16, Ἐλ. καὶ Λευιτ. 20,9).

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Οι τελευταίες ώρες
του Χρυσοστόμου Σμύρνης.

ΣΜΥΡΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ· ή Κεφαλή.
Μοσχορησίων Ἀμβρόσιος· ἐτάφη ζωντανός ἀπὸ τοὺς
Τούρκους. Κυδωνίων Ἀγαθάγγελος· τὸν πετάλωσαν.
Ἰκονίου Προκόπιος· τὸν σφαγίασαν. Ζήλων Εὐθύ-
μιος· τὸν ἀπαγχόνισαν.

Ἡ κεμαλικὴ ἐπίθεση ἄρχισε στὶς 13 Αὐγούστου
σὸ μέτωπο τοῦ Ἀφίων Καραχισάρ. Μετὰ διήμερη
μάχη, ἡ ὑποχώρηση τοῦ μέχρι τότε νικητῆ ὁ ὅλα τὰ
μέτωπα ἑλληνικοῦ στρατοῦ, παίρνει χαρακίτρα παν-
κοῦ. Χιλιάδες ξεριζωμένοι συρρέουν στὴ Σμύρνη, γιὰ
νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὸ φάσαγο τοῦ Τούρκου. Στὶς 27
Αὐγούστου μπαίνει στὴ Σμύρνη ὁ Κιόρ Πεχνιβάν,
ἐπὶ κεφαλῆς ἀτάκτων. Τρόμος ἀπλώνεται στὴν πόλη.
Γράφει κάποιος ὁ Θωμᾶς Βούλιος: «Ὁ Χρυσόστο-
μος δίκαια ἀνῆκει σιὸς μεγαλομάρτυρες τοῦ ἔθνος
ποὺ κρατοῦν ψηλὰ τὴν περηφάνια τους, ὅταν τὴν τσά-
κιζαν μὲ τὴ δειλία τους οἱ πολιτικοί...».

Στὴν ἀπροσίτευτη Σμύρνη ποὺ ὅλοι οἱ παράγον-
τες ἐγκατέλειψαν, ὁ μόνος ποὺ σιάθηκε ὀρθιος ἦταν
ὁ Δεσπότης. «Ὅταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Καθολι-
κῶν τὴν ὑστάτην ὥρα τοῦ ἐξασφαλίζει θέση σὲ ἀτιμό-
πλοιο, ὁ Χρυσόστομος ἀπαντᾷ: «Παράδοσις τοῦ ἑλλη-
νικοῦ Κλήρου ἀλλὰ καὶ χρέος τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶ-
ναι νὰ παραμένει μὲ τὸ ποιμνιὸν του». Ὁ Χρυσόστο-
μος περῶν ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα σὸ χῶρο τῆς ἀθανα-
σίας καὶ συγκαταλέγεται σὸ μαρτυρολόγιο καὶ ἀγιο-
λόγιο τοῦ Γένους.

Καὶ ἡ θετικὴ πλευρά.

ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ χρόνια μετὰ τὴ μικρασιατικὴ κα-
ταστροφή, οἱ διάφορες ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ μνήμης
ὀριοθετοῦν τὸ σκηρικὸ τοῦ προσφυγικοῦ πόνου. Στὰ
πλαίσια αὐτὰ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα διοργάνωσε στὴν
προσφυγομάνα Θεσσαλονικὴ μεγάλη ἐκθεση μὲ ἀνέκδο-
το ἀρχεϊακό, φωτογραφικὸ ὑλικό, καθὼς καὶ ἀποδει-
κτώσεις ἐφημερίδων τῆς περιόδου 1922 - 24, μὲ θέ-
μα τὴν ἐγκατάσταση τῶν προσφύγων στὴ συμρω-
τεύουσα. Εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς μεγαλύτερης καὶ ἀρ-
χαίστερης τράπεζας ἡ προσπάθεια αὐτή, γιατί ἡ ἐγ-
κατάσταση τῶν Μικρασιατῶν προσφύγων στὴ Θεσσα-
λονικὴ καὶ γενικότερα στὴ βόρειο Ἑλλάδα, ὄχι μόνο

ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ὄθηση καὶ
τὸν γενικότερο ἐκσυγχρονισμό τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ
ἐνίσχυσε καὶ τὴν πληθυσμιακὴ καθαρότητα τῆς πε-
ριοχῆς μὲ τὸ πιὸ ζωντανὸ καὶ δημιουργικὸ ἑλληνικὸ
αἷμα τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς.

Γιὰ τὸ λάθος στὰ «Ἐπίκαιρα»!

Κοινό, ναί!

Μυστικὸ, ὄχι!

Ἐπίκαιρο, ἴσως!

Ἐνδιαφέρον, ἀσφαλῶς!

«Οἱ Ἕλληνες ὅταν εἶναι ἐνωμένοι εἶναι ἀκατα-
νίκητοι, ὅταν διχάζονται νικῶνται καὶ καταστρέφον-
ται. Ἐπὶ αὐτῆς τῆς ροπῆς τῶν Ἑλλήνων πρὸς δι-
χασμόν, ἐστηρίχθηκα καὶ ἔκαμα τὴν ἐπανάσταση καὶ
ἐπίθεση. Διότι ὑπολόγισα ὅτι ἡ Ἱστορία δὲν θὰ μὲ
διαφύσει. Οἱ Ἕλληνες ἐδιχάσθησαν καὶ τοὺς κατα-
νίκησαμε».

Κεμάλ Ἀιατοῦρκ

«Σὺ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὸ λάθος εἶναι συνη-
θισμένο πράγμα. Ὅποιος κάνει λάθος δὲν εἶναι οὔτε
ἀξιοκατάκριτος οὔτε ἀσυγχώρητος, ἂν ὕστερ' ἀπὸ τὸ
λάθος του δὲν κἀνθεὶ μὲ σταυρωμένα χέρια, ἀλλὰ
προσπαθεῖ νὰ τὸ διορθώσει ὅσο εἶναι δυνατόν».

Σοφοκλῆς

Στὰ ἔχνη τῆς Ἀγάπης
μὲ τὸ ρολοὶ τῆς αἰωνιότητος!

ΣΤΑ ΙΧΝΗ τῆς Πορείας Ἀγάπης τοῦ μακαρι-
στοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυροῦ Δημητρίου, ὁ
ἄξιος διάδοχος του Παναγιώτατος κ. Βαρθολομαῖος
πραγματοποιεῖ τὶς ἡμέρες αὐτὲς ποιμαντικὴν περιοδείαν
σὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης.
Οἱ ἐπισκέψεις αὐτὲς τοῦ σεπτοῦ Πατριάρχου ὑπο-
γραμμίζουν ἐντονότερα τὸν πρωταγωνιστικὸν ρόλον
διαδραματίζει ἡ Ὁρθοδοξία σὸ σύγχρονον κόσμον, ὡς
σημεῖο ἀναφορᾶς.

Ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς ἀκούγεται ὅτι «σήμερον ἡ
ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας». Ἐμεῖς συμπληρώνουμε ὑπο-
γραμμίζοντας, ὅτι πάντα τὸ ρολοὶ τῆς αἰωνιότητος
δείχνει τὴν ὥραν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Παναγιώτατε, οἱ προσευχῆς καὶ οἱ νύκτες εὐχῆς
ὄλων μας, Σᾶς συνοδεύουν.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

γιορτάζει τα 50 χρόνια από την ίδρυσή της (1942-1992) με σειρά εκδηλώσεων, που άρχισαν την Παρασκευή 6 Νοεμβρίου με ευχαριστήρια δέηση στον Ι. ναό Ἁγίας Τριάδος τῆς Σχολῆς, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος. Στὴ συνέχεια ἡ χορωδία «Ἁγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός» ἐμφανίστηκε στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Παν/μίου, ὅπου διαβάστηκε μῆνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, ἀπηύθυναν χαιρετισμὸ ὁ Μητροπολίτης Θεσ/νίκης, ὁ ὑπουργὸς Μακεδονίας - Θράκης κ. Χατζηνικολάου, ὁ Δήμαρχος κ. Κοσμόπουλος, ὁ πρύτανης κ. Τρακατέλλης κ.ἄ. Ἀκολούθησαν εἰσηγήσεις (στοῦ Δ' ἀμφιθέατρο τῆς Σχολῆς) γιὰ τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Τὸ Σάββατο 7 τοῦ μηνὸς ἔγινε ἐπίσκεψη - ξενάγηση στὴν παλαιάφητη ἱερά Μονὴ Παναγίας Εἰκοσιφοινίσσης Παγγαίου καὶ τὴν ἐπομένη, Κυριακὴ, στὴν ἱερά Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Βεροίας.

«Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΡΓΙΑ»

ἦταν τὸ θέμα ὁμιλίας τοῦ κ. Ἀναστασίου Μαρίνου, Συμβούλου Ἐπικρατείας, ποῦ πραγματοποιήθηκε στὴν αἴθουσα διαλέξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (Ἀθήνα), τὴν Πέμπτη 12 Νοεμβρίου. Τὸ ζήτημα τῆς Κυριακῆς ἀργίας παρουσιάζεται ἰδιαίτερα ἐπίκαιρο τοὺς τελευταίους μῆνες, μετὰ τὶς πρόσφατες νομοθετικὲς ρυθμίσεις ποῦ ἐπιτρέπουν τὴ λειτουργία σειρᾶς καταστημάτων καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴ. Τὴν ἐκδήλωση ὀργάνωσε τὸ Ἐκκλησιαστικὸ, Ἐπιστημονικὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα, ποῦ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαῖο.

ΣΤΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ

ποῦ ἄρχισε τὴν 4η Νοεμβρίου στὸν Ι. ναὸ Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς, εἶναι προγραμματισμένες 19 εἰσηγήσεις (Νοέμβριος - Μάρτιος 1993). Τὸ μῆνα αὐτὸ θὰ γίνουν οἱ ἀκόλουθες:

—Ὁ Γέροντας Ἰωὴλ τῆς Καλαμάτας γιὰ τὸν ἄνθρωπο (Σεβ. Νικοπόλεως Μελέτιος, 4. 11.92).

—Ἀνθρωπολογικὴ διάσταση τῆς ὀρθοδόξου Λατρείας (Κ. Γρηγοριάδης, 11.11.92).

—Ὁ Γέροντας Ἰάκωβος καὶ ὁ ἄνθρωπος

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

ἀσκητῆς (Στ. Παπαδόπουλος, 18.11.92), καὶ

—Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου στοὺς νηπτικούς πατέρες (ἀρχιμ. Βαρν. Λαμπρόπουλος, 25.11.92).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

★ Η ΚΕΝΟΔΟΞΙΑ (ὁ πιὸ γοητευτικὸς καὶ ὑπουλὸς ἐχθρὸς μας). Τοῦ Εὐαγγ. Χρ. Καραδήμου, θεολόγου - φιλολόγου, ἔκδ. Γυναικείου Ἐπισκοπείου «Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος», Ἀθήνα 1992, σσ. 104. Ἐξαντλητικὴ παρουσίαση τοῦ φαινομένου τῆς κενοδοξίας (φιλοδοξία, ματαιοδοξία), μετὰ τὴν γνώμη τῶν σπουδαιότερων πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων: Τί εἶναι ἡ κενοδοξία, πῶς καὶ πότε γεννιέται, πῶς ἀναπτύσσεται, τ' ἀποτελέσματα τῆς, σχέση τῆς μετὰ ἄλλα πάθη, πῶς ἀντιμετωπίζεται... Τὸ βιβλίον εἶναι ἀφιερωμένο «στον μακαριστὸ γέροντα Πορφύριον Μπαϊρακτάρη, τὸν ἀκενόδοξο».

★ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙ... Βοήθημα Χ.Μ.Ο. Γυμνασίου, ἔτος Α', σσ. 362. Χ.Μ.Ο. Λυκείου, ἔτος Α', σσ. 364. Ἐκδοση τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων, στὴν προσπάθειά τους «νὰ συμπαρασταθοῦν στὸν ἀγώνα τῶν παιδιῶν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ζήσουν τὴν Ὀρθοδοξία μας μέσα στὰ πλαίσια τῆς Παραδόσεώς μας καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν Ἁγίων μας». Πρόκειται γιὰ μιὰ σειρά ἀπὸ ὑποδείγματα μαθημάτων - θεμάτων προσαρμοσμένων στὶς ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων. Ἀπευθύνονται σὲ καθηγητὲς καὶ ὁμαδάρχες καί, σὲ σύγκριση μετὰ τὰ ἀνάλογα παλαιότερα βοηθήματα, ὑπερτεροῦν ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ θεματολογίου καὶ τοῦ τρόπου ἀνάπτυξής των.

★ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ — Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ (ΣΤ'). Ἐκδ. «Ζωῆς», Ἀθήνα 1992, σσ. 288. Πρόκειται γιὰ 20 θέματα «Φιλικῶν Κύκλων», 6ο κατὰ σειράν βοήθημα καὶ 1ο ἀπὸ τὶς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων». Φιλοδοξεῖ νὰ μεταδώσει στὰ μέλη τῶν Κύκλων «τὸ ζωντανὸ νερὸ τῆς θείας διδασκαλίας, ὅπως ἔρχεται δροσερὸ καὶ καθάρσιο ἀπὸ τὶς πηγές του, τὴ ζωὴ καὶ τὴν πράξη τῆς πρώτης Ἐκκλησίας» (σ. 3).